
ISÄNÄ VANKILASSA

Isien kokemuksia tuen tarpeesta isyyteensä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalian koulutusohjelma

Hämeen ammattikorkeakoulu, kevät 2013

Terhi Anttila

Anne-Mari Lukkarla

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatus

Tekijät	Terhi Anttila, Anne-Mari Lukkarla	Vuosi 2013
Työn nimi	Isänä vankilassa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina toimivat Hämeenlinnan Yhdyskuntaseuraamuslaitos sekä Hämeenlinnan Vanajan vankila. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vanki-isien tuen tarve isyyden vahvistamiseen vankilassa sekä vapautumisen jälkeen. Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja tärkeä, koska aikaisempia tutkimuksia vanki-isien asemasta, tuen tarpeesta tai isyydestä on tehty vain vähän.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui kuntouttavasta toiminnasta rikosseuraamusalalla, isyydestä ja vanhemmuudesta. Lisäksi opinnäytetyössä käsiteltiin rikosseuraamuksia, perhetyötä sekä sosiaalipedagogista näkökulmaa vankilatyössä. Tutkimus toteutettiin keväällä 2013 ja aineistonkeruumenetelmänä tässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettiin haastatteluja. Haastatteluihin osallistui kuusi isää, joista kolme suorittivat rangaistusta avovankilassa ja kolme Yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuudessa.

Tutkimus osoitti, että vanki-isät kokevat pärjäävänsä itsenäisesti isyydessään eivätkä kaipaa isyyteen erityistä tukea, koska se syntyy heillä luonnostaan. Kuitenkin isä-lapsi- tapaamisten ja yhteydenpidon tukeminen käytännössä nähtiin tärkeänä asiana. Avolaitosten tarjoamiin tukimuotoihin ja tapaamisten sekä yhteydenpidon määrään oltiin melko tyytyväisiä, kun taas suljettujen vankiloiden perhetyön puutetta sekä vanhempi-lapsi -tapaamisten vähyyttä kritisoitiin.

Avainsanat Vanhemmuus, isyys, vankeusrangaistus, tukimuodot

Sivut 42 s. + liitteet 5 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Authors Terhi Anttila, Anne-Mari Lukkarla **Year** 2013
Subject of Bachelor's thesis As a father in prison

ABSTRACT

The thesis was carried out in co-operation with Bureau of community sanctions of Hämeenlinna and with Vanaja prison in Hämeenlinna. The purpose of the thesis was to explore fathers' need for support for strengthening their paternity in prison and after they are released from prison. The thesis is topical and important because of the situation of fathers in prison, their need for support or their fatherhood has been studied marginally.

Rehabilitation actions, fatherhood and parenthood constitute the most important theoretical background of this study. Also criminal sanctions, family work and social pedagogic aspect of prison work was considered in the study. Study was implemented in spring 2013. The thesis was qualitative and the research method was interview. Six fathers participated in the interviews, three of them was serving their sentence in open prison and three of them under the supervision of Bureau of community sanctions.

The results prove that fathers in prison mostly cope independently in their fatherhood and do not need special support for their fatherhood because it arises naturally for them. However the supporting of father-child- meetings and communication between father and child in practice was important thing. Fathers were fairly satisfied with the support forms, number of meetings and communication in open prisons whilst lack of family work and lack of meetings in closed prisons were criticized.

Keywords Parenthood, Fatherhood, imprisonment, support forms.

Pages 42 p. + appendices 5 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	RIKOSSEURAAMUKSET.....	3
2.1	Oikeusprosessin kulku.....	3
2.2	Rangaistusmuodot.....	4
2.3	Vankeusrangaistuksen alkaminen ja rangaistusajan suunnittelu.....	5
2.4	Vankilat Suomessa.....	6
2.5	Vapautuminen.....	6
3	KUNTOUTTAVA TOIMINTA RIKOSSEURAAMUSALALLA.....	7
3.1	Kuntoutus rikosseuraamusalalla.....	8
3.2	Onnistuneen kuntoutuksen periaatteita rikosseuraamusalalla.....	9
3.3	Päihdekuntoutus rikosseuraamusalalla.....	10
3.4	Sosiaalinen kuntoutus rikosseuraamusalalla.....	11
4	SOSIAALIPEDAGOGISEN TYÖN MAHDOLLISUUDET VANKILASSA.....	12
4.1	Sosiaalipedagogisen työn periaatteet vankilassa.....	13
4.2	Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa.....	14
4.3	Sosiaalipedagoginen tiedostamisen ajattelu.....	15
5	PERHETYÖ.....	17
5.1	Perhetyö vankilassa.....	18
5.2	Vankilan ulkopuolella olevat lapset.....	18
5.3	Yhteydenpito vankilan ulkopuolelle.....	19
6	VANHEMMUUS – ISÄNÄ OLEMINEN.....	20
6.1	Isyyden syntyminen.....	21
6.2	Lapsen oikeus isään.....	22
6.3	Kiintymyssuhde.....	23
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	25
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	26
7.2	Aineiston analyysi.....	28
8	TUTKIMUSTULOKSET.....	29
8.1	Isyys vankilassa.....	30
8.2	Isyyden vahvistuminen.....	30
8.3	Tuen tarve isyyteen vankilassa.....	31
8.4	Tuen tarve isyyteen vapautumisen jälkeen.....	34
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	36
10	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET.....	39

Liite 1	Haastattelutiedote
Liite 2	Markkinointikirje
Liite 3	Haastattelukysymykset vanki-isälle
Liite 4	Haastattelukysymykset isälle
Liite 5	Haastattelun suostumuslomake

1 JOHDANTO

Suomessa ei ole tutkimusta siitä, kuinka paljon vangeilla on lapsia. Arvioiden mukaan Suomessa on noin 8000–10000 lasta, jota koskettaa toisen tai kummankin vanhemman vankeustuomio (Sassi 2011, 1.) Vankien vanhemmuutta on tutkittu vain vähän, vaikka vankeus ja vanhemman läsnäolon puuttuminen arjesta ovat hyvin monen lapsen arkea.

Rikosseuraamusalalla tehtävä työ on arvokasta työtä, jonka tarkoituksena on parantaa kansalaisten turvallisuutta vähentämällä jo tuomittujen uusintarikollisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen arvoiksi on luokiteltu oikeudenmukaisuus, ihmisarvon kunnioittaminen, usko ihmisen mahdollisuuksiin kasvaa ja muuttua, sekä turvallisuuden tunteen luominen. Arvojen tulee näkyä kaikessa toiminnassa rikosseuraamusalalla. Rangaistusten täytäntöönpano toteutetaan arvojen mukaisesti, noudattamalla lakia, oikeutta ja kohtuutta. Täytäntöönpanon toteuttamisen tulee tukea yksilön kasvua ja kehitystä. (Rikosseuraamuslaitos 2001.)

Osa haastatelluista iseistä nosti syrjäytymisen sukupolvien yli jatkuvan kierteen esille ja sanoi haluavansa katkaista tämän kierteen omien lastensa kohdalla. Syrjäytyminen onkin vankilatuomion saaneiden keskuudessa todellinen riski. Monesti rikoksenteekijä on syrjäytynyt jo ennen kuin hän saa vankilatuomion. Siksi vankiloissa olisikin hyvä huomioida syrjäytymisriski ja toisaalta myös auttaa jo valmiiksi syrjäytyneitä ihmisiä pääsemään takaisin rikoksettoman elämän pariin.

Monenlaiset asiat vaikuttavat syrjäytymiseen ja aiheuttavat syrjäytymistä, näistä esimerkkeinä taloudellinen syrjäytyminen, terveydelliset ongelmat, työ- ja asuntomarkkinoilta syrjäytyminen ja päihteet. Lisäksi syrjäytymisvaarassa ovat muun muassa koulutuksen lopettaneet nuoret, jotka eivät syystä tai toisesta työllisty, lastensuojelulapset sekä vangit. Useimmiten syrjäytymistä syntyy eri riskitekijöiden kasautumisesta samoille ihmisille. (Raunio 2006, 131–137.)

Yleisesti syrjäytyminen on yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutta (Raunio 2006, 9). Syrjäytymistä pidetään useimmiten kasautuneena huono-osaisuutena. Hyvinvoinnin ongelmia ovat taloudelliset ongelmat, huono asumistaso, työttömyys, terveysongelmat, läheisten ystävien puuttuminen sekä väkivallan tai sen uhan kokeminen. Kun näistä vähintään kaksi asiaa toteutuu ihmisen elämässä, voidaan puhua sosiaalisesta syrjäytymisestä. (Raunio 2006, 28–29.)

Jos syrjäytymistä ajattelee vankien kannalta, he ovat ihmisiä, jotka ovat todellisessa syrjäytymisvaarassa. Vapautuvilla vangeilla on usein vaikeuksia saada työpaikkaa, tai muuten palata niin sanotusti normaaliin elämään eli siihen, mitä yhteiskunta yleensä vaatii ihmisiltä. Jos vangit eivät saa vankilassa ollessaan ollenkaan valmennusta ja tukea vapautumista varten, he ovat suuressa vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta vapautumisen jälkeen. Myös sosiaalinen syrjäytyminen on todellinen riski vapautuville vangeille.

Vankilassa ollessa yhteydenpito perheeseen ja ystäviin on rajattua, jolloin vapautumisen jälkeen ystävyysuhteet ja suhteet perheeseen voivat olla etäisiä. Jos isä ei vankilassa olonsa aikana saa tavata lapsiaan ollenkaan, on hyvin mahdollista, että isä-lapsisuhdetta ei pääse syntymään tai se katkeaa. Varsinkin, jos lapsi on pieni isän joutuessa vankilaan, hän ehtii kasvaa ja kehittyä paljon isän vankeusrangaistuksen aikana, jolloin isä ja lapsi voivat vieraantua toisistaan.

Pohdimme opinnäytetyössämme sitä, miten isien asemaa voisi vakiinnuttaa ja parantaa vankilamaailmassa. Voiko isä olla hyvä isä vankilasta käsin? Tutkimuksemme tarkoituksena on kartoittaa isien asemaa ja tuen tarvetta vankilassa olon aikana sekä vapautumisen jälkeen.

Opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet vanki-isät osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja vapaa-ajallaan. Haastateltujen isien näkemykset ovat merkittäviä tutkimuksen kannalta, koska heillä on omakohtaisia kokemuksia vanhemmuudesta vankilassa. Opinnäytetyössä pääpaino on isien omakohtaisissa kokemuksissa sekä tutkimustehtävässä, mutta sivuamme tutkimuksessa myös rikosseuraamuksia ja kuntouttavaa toimintaa rikosseuraamusalalla. Tuomme esille myös sosiaalipedagogista näkökulmaa, perhetyötä sekä vanhemmuutta, koska nämä kaikki liittyvät tiiviisti opinnäytetyön aiheeseen. Teoriatiedon jälkeen esittelemme tutkimustehtävämme, aineiston hankintatavan, aineiston analysoinnin sekä johtopäätökset ja työtä tehdessä syntyneitä omia ajatuksiamme.

2 RIKOSSEURAAMUKSET

Vankeusrangaistusta edeltää oikeusprosessi, joka määrää rikoksesta rikosseuraamuksen. Prosessi päättyy aikanaan vapautumiseen. Nämä kaikki liittyvät oleellisena osana opinnäytetyömme haastatteluihin osallistuneiden ihmisten elämään. Jokainen heistä on käynyt läpi vankeustuomiota edeltävän oikeusprosessin sekä vankilaan joutumisen. Osa heistä on jo vapautunut vankilasta ja suorittaa nyt koevapautta tai ehdonalaista tuomiota. Tämä luku on tarkoitettu selvittämään vankeusrangaistukseen johtavia toimia sekä vapautumista.

Suomen kansalaisilla on moraalinen velvoite noudattaa yhteiskunnan arvoja ja normeja ja toimia niiden mukaan sekä totella lakia. Perustelu sille, että jokaisen kansalaisen tulisi toimia yhteiskunnan lakien ja normien mukaisesti on kaikkien yhteinen etu. Mikäli yksilöt rikkovat lakeja, yhteiskunnan hyvinvointi heikkenee ja sitä kautta myös yksittäisten kansalaisten hyvinvointi heikkenee. Katsotaan, että lakien noudattaminen tuottaa yhteiskunnallista hyvää ja sen myötä myös lisää yksilöiden hyvinvointia. (Neiramo 2002, 36–37.)

Rikosseuraamusalan tarkoituksena on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta. Tämä tapahtuu ylläpitämällä turvallista ja laillista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Sen tarkoituksena on myös uusintarikollisuuden vähentäminen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymisen estäminen ja vähentäminen. (Huhtimo & Sassi 2006, 6.)

Rikosseuraamusala muodostuu yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta, mikä sisältää Vankeinhoitolaitoksen, Kriminaalihuoltolaitoksen sekä Rikosseuraamusviraston. Vankeinhoitolaitos panee täytäntöön vankeusrangaistukset, jotka tuomioistuimet määräävät sekä pitää huolen tutkintavankeuden toimeenpanosta. (Huhtimo & Sassi 2006, 6.) Vankeusrangaistus on Suomen valtion voimakkain ja ankarin kansalaisen asemaan ja koskemattomuuteen puuttuva keino. Rangaistus ja sen toimeenpano on vahvasti eettinen kysymys. (Neiramo 2002, 34–35.)

2.1 Oikeusprosessin kulku

Oikeusprosessiin kuuluu esitutkinta, syyteharkinta, kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen sekä tutkintavankeus. Esitutkinnan suorittaa yleensä poliisi. Se tehdään, jos on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen tai erillisen ilmoituksen perusteella. Esitutkinnassa on tarkoitus selvittää esimerkiksi tapahtunut rikos, asianosaiset ja rikoksen teko-olosuhteet. (Huhtimo & Sassi 2006, 6.)

Syyteharkinnassa syyttäjä ratkaisee tehdäänkö syyttämättäjättämispäätös vai nostetaanko syyte. Vahingonkorvausvelvollisuus säilyy, vaikka syyttämättäjättämispäätös tehtäisiinkin. Esitutkintalain mukaan poliisi voi tutkintavaiheessa tarvittaessa käyttää pakkokeinoja, jotka kohdistuvat henkilön vapauteen. Näitä ovat kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen.

Kiinniottaminen tarkoittaa henkilön lyhytaikaista vapauden viemistä esimerkiksi kuulustelua varten. Pidättäminen on pakkokeino, jolla rikoksesta epäiltyä pidetään säilössä mahdollista myöhempää vangitsemista varten tai esitutkinnan turvaamisen vuoksi. Vangitsemassa eli tutkintavankeudessa epäiltyä pidetään säilössä rikostutkinnan ja oikeusprosessin turvaamiseksi. (Huhtimo & Sassi 2006, 6.)

Tutkintavankeus ei ole rangaistus, vaan pakkokeino, joka toteutetaan esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Tutkintavanki onkin vangittuna vain epäiltynä rikoksesta, ei tuomittuna. Tutkintavangin yhteydenpitomahdollisuuksia voidaan rajoittaa tai ne voidaan kieltää kokonaan laitoksen ulkopuolelle. Tällöin tutkintavanki ei voi esimerkiksi tavata läheisiään tai soittaa tai lähettää kirjeitä heille. (Huhtimo & Sassi 2006, 7; Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

2.2 Rangaistusmuodot

Suomessa on käytössä vankeusrangaistus, joka voi olla määräaikainen tai elinkautinen. Yhdestä rikoksesta voidaan tuomita vähintään neljäntoista päivän ja enintään kahdentoista vuoden määräaikainen vankeusrangaistus. Jos ihminen tuomitaan samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta, rangaistukset yhdistetään, jolloin rangaistus voi olla enintään 15 vuotta. Jos tuomitun on samalla kertaa suoritettava useita eri yhteyksissä tuomittuja määräaikaisia rangaistuksia, ne lasketaan yhteen. Tällöin vankeuden pituus voi olla enintään 20 vuotta. (Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Jos tuomio on korkeintaan kaksi vuotta, ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan tuomittu voidaan tuomita myös ehdolliseen vankeuteen. Ehdollisen vankeuden tehosteena voidaan käyttää valvontaa, jos rikos on tehty alle 21-vuotiaana. Valvontaan määrätään myös, mikäli sen nähdään edistävän tuomitun sosiaalista selviytymistä sekä ehkäisevän uusintarikollisuutta. (Huhtimo & Sassi 2006, 7.)

Merkittävä osa rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmää ovat vapaudessa suoritettavat yhdyskuntaseuraamukset. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus sekä nuorten ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta. Yhdyskuntaseuraamuslaitokset huolehtivat myös ehdonalaisessa vapaudessa olevien valvonnasta. (Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Yhdyskuntapalvelukseen voidaan tietyin edellytyksin tuomita korkeintaan kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan vähintään 20 ja korkeintaan 200 tunniksi. Yli vuoden mittaisen ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi voidaan lisärangaistuksena tuomita korkeintaan 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita vain, jos syytetty siihen suostuu ja hänen oletetaan suoriutuvan siitä. (Rikosseuraamusvirasto n.d.)

Yhdyskuntapalvelu on työtä, jota tehdään palkatta ja valvonnan alaisena. Henkilön soveltuvuus arvioidaan ennen yhdyskuntapalvelukseen tuomit-

semista. Tämän lisäksi Kriminaalihuoltolaitos hankkii palvelupaikan ja valvoo palvelun suorittamista. (Huhtimo & Sassi 2006, 8.)

Nuorisorangaistusta voidaan tuomita vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi, jos rikos on tehty alle 18-vuotiaana. Nuorisorangaistus sisältää valvontatapaamisia, valvonnassa suoritettuja tehtäviä ja ohjelmia sekä työelämään ja työhön perehtymistä. Kriminaalihuoltolaitos huolehtii nuorisorangaistuksen toimeenpanosta. (Huhtimo & Sassi 2006, 8.)

Sakko tuomitaan vähintään yhtenä ja enintään 120 päiväsakkona. Rikoksen törkeys vaikuttaa päiväsakkojen määrään. Tuomitun maksukyky taas määrittää päiväsakon rahamäärän. Jos tuomittu ei kykene maksamaan sakkoaan, se voidaan muuntaa erillisen oikeudenkäynnin avulla vankeudeksi. Tällöin kolmea päiväsakkoa vastaa yksi päivä vankeudessa. Muuntorangaistus on vähintään neljä ja korkeintaan 60 päivää vankeutta. (Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

2.3 Vankeusrangaistuksen alkaminen ja rangaistusajan suunnittelu

Jos tuomittua ei määrätä tuomitsemisen yhteydessä vangituksi, hän odottaa rangaistuksen täytäntöönpanoa vapaudessa. Jos rangaistus on vähintään kaksi vuotta tai alle kaksi vuotta, mutta on todennäköistä, että tuomittu lähtee pakoon tai jatkaa rikollista toimintaa, tuomioistuin saa määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna. (Huhtimo & Sassi 2006, 8; Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Rikosseuraamusviraston oikeudellinen yksikkö toteaa tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi ja lähettää täytäntöönpanomääräyksen tuomitun asuinpaikan ulosottomiehelle tai Kriminaalihuoltolaitokselle. Ulosottomies on yhteydessä aluevankilan sijoittajayksikköön vankilaan määräämistä varten ja sen jälkeen ulosottomies määrää tuomitun ilmoittautumaan vankilaan määrättyä aikana. Rikosseuraamusviraston on etsintäkuulutettava tuomittu, jos häntä ei tavoiteta. (Huhtimo & Sassi 2006, 8.)

Rikosseuraamusvirastolla on sijoitusohjeet, joiden mukaan vangit sijoitetaan eri vankiloihin. Kun vankeja sijoitetaan vankilaan, on huomioitava vangin kotipaikka, ikä, sukupuoli, terveydentila, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua toimintaan rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. Tietyin edellytyksin vanki voidaan määrätä suorittamaan vankeusrangaistuksensa myös avovankilassa. (Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Rangaistusajan suunnitelma laaditaan yhteistyössä vangin kanssa ja sitä laatimassa on moniammatillinen tiimi. Rangaistusajan suunnitelma kattaa elämän eri osa-alueet ja kaikista sen toiminnoista on oltava hyötyä valmiuksien saamiseksi elämään ilman rikoksia. Rangaistusajan suunnitelma perustuukin vangin tarpeiden ja riskien arviointiin ja se tehdään vankilan sijoittajayksikössä. (Huhtimo & Sassi 2006, 9.)

Rangaistusajan suunnitelma pitää sisällään suunnitelman vangin sijoittamisesta, rangaistuksen aikaisesta toiminnasta, valvotusta koevapaudesta, ehdonalaisesta vapautumisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Suunnitelman sisällössä huomioidaan vankeuden pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin toiminta- ja työkyky sekä hänen rikollisuudestaan, olosuhteistaan ja itsestään saadut tiedot. (Huhtimo & Sassi 2006, 9.)

Suunnitelmaa laadittaessa on tarvittavissa määrin oltava yhteydessä Kriminaalihuoltolaitokseen ja vangin suostumuksella myös eri viranomaisten, yksityisten yhteisöjen sekä yksityisten henkilöiden kanssa. Suunnitelman toteutumista on seurattava ja sitä on tarvittaessa päivitettävä ja muokattava. Toiminnassa tärkeää on myös se, että vanki on keskeinen toimija suunnittelussa ja motivoitunut ottamaan itse vastuuta elämästään. (Huhtimo & Sassi 2006, 10.)

2.4 Vankilat Suomessa

1.10.2006 alkaen vankeinhoitolaitokseen kuuluu viisi aluevankilaa ja valtakunnallinen terveydenhuoltoyksikkö, johon kuuluu Psykiatrinen vankisairaala ja Hämeenlinnan vankilan yhteydessä toimiva somaattinen vankisairaala. Aluevankiloihin kuuluu 17 avolaitosta ja 16 suljettua laitosta. Vankeinhoidon valvontahenkilöstön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä täydennyskoulutuksesta vastaa Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. (Rikosseuraamuslaitos n.d.; Huhtimo & Sassi 2006, 10.)

Avovankilat ovat itsenäisiä laitoksia ja avovankilaosastot toimivat aina jonkin suljetun laitoksen alaisuudessa (Huhtimo & Sassi 2006, 11). Avolaitoksiin voidaan sijoittaa työ- tai muuhun toimintaan osallistuvia henkilöitä, joiden oletetaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja joiden oletetaan pysyvän laitoksessa. Kaikki avolaitokset ovat päihteettömiä ja vangeilta edellytetäänkin valvottua sitoutumista päihteettömyyteen. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

2.5 Vapautuminen

Vanki voi päästä ehdonlaiseen vapauteen, jolloin loppuosa rangaistuksesta suoritetaan vapaudessa. Vangin vapautuminen on osa rangaistusajan suunnitelmaa ja vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat onkin tehtävä viimeistään puoli vuotta ennen vapautumista. Silloin tarkistetaan perusedellytykset selviytymiselle eli toimeentulo, asuminen ja sosiaaliset sidokset. Vangin suostumuksella on lisäksi oltava yhteydessä tarpeen mukaan esimerkiksi koti- ja asuinkunnan sosiaali-, terveys- ja asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa. (Huhtimo & Sassi 2006, 12.)

Valmistelu pitäisi aloittaa riittävän ajoissa, jotta asioiden hoito siviiliin siirtymiseksi olisi helpompaa. Vangin on itsekin oltava aloitteellinen, jotta hän varmasti saa valmisteluun tarvitsemansa avun. Vankilassa olon aikana ulkopuolinen maailma unohtuu helposti ja vapautumisen tuoma helpotus voi saada aikaan epärealistisia ajatuksia kaiken helppoudesta siviilissä. (Huhtimo & Sassi 2006, 12.)

Ehdonalaiseen vapautuvalle määrätään koeaika. Koeaika on samanpitui-
nen kuin vapauttamishetkellä jäljellä oleva jäännösrangaistus kuitenkin
korkeintaan kolme vuotta. Syyttäjän vaatimuksesta tuomioistuimien voi mää-
rätä jäännösrangaistuksen täytäntöön pantavaksi, jos tuomittu tekee koe-
ajalla sellaisen rikoksen, josta tuomio olisi ehdoton vankeus. (Huhtimo &
Sassi 2006, 12; Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Jos vankeudesta jää suorittamatta yli vuosi, ehdonalaiseen vapautettava
vanki määrätään valvontaan. Myös ne vangit, jotka ovat tehneet rikoksen
alle 21-vuotiaana, määrätään valvontaan. Lisäksi vanki voi itse pyytää
valvontaan määräämistä. (Rikosseuraamuslaitos, n.d.)

Valvonnan tavoitteena on lisätä vapautetun valmiuksia rikoksettomaan
elämään ja näin ollen vähentää uusintarikollisuutta. Vapautettavan kanssa
laaditaan yksilöllinen valvontasuunnitelma, jolla pyritään tukemaan sosi-
aalista selviytymistä. Vankilassa laadittu rangaistusajan suunnitelma, val-
vontasuunnitelma ja mahdollinen sosiaalitoimessa tehty suunnitelma sovi-
tetaan yhteen niin, että ne tukevat toisiaan. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen helpottamiseksi hänet voidaan sijoittaa
vankilan ulkopuolelle valvottuun koevapauteen. Sijoitus voidaan tehdä
enintään puoli vuotta ennen ehdonalaista vapautumista. Koevapaudessa
yhteiskuntaan paluu voidaan toteuttaa portaittain ja suunnitelmallisesti eri-
tyisesti pitkäaikaisten vankien kohdalla. Koevapauden aikana henkilö
osallistuu tarpeelliseksi arvioituun koulutukseen tai kuntoutukseen, ja
koevapauden ehtojen noudattamista valvotaan. (Huhtimo & Sassi 2006,
13.)

3 KUNTOUTTAVA TOIMINTA RIKOSSEURAAMUSALALLA

Kuntouttavalla toiminnalla tarkoitetaan toimia, joilla pystytään jollakin ta-
valla vaikuttamaan vankiin niin, että vapautumisen jälkeen hänen mahdol-
lisuutensa selviytyä yhteiskunnassa paranevat. Vankilasta vapautuvan isän
liittyminen yhteiskuntaan ja perheen arkeen nähdään tärkeänä osana kun-
toutusta. Onnistunut kuntoutus parantaa vapautuvan vangin mahdollisuuk-
sia hyvään perhe-elämään ja yhteiskunnassa toimimiseen.

Kriminaalihuollossa on useamman vuosikymmenen ollut valloillaan aja-
tusmaailma, jonka mukaan kova ja ankara suhtautuminen rikoksentekijöi-
hin on tehokkain tapa ehkäistä uusintarikollisuutta. Nytemmin on huo-
mattu, että tällä tavalla toimimalla ei ole onnistuttu vähentämään uusinta-
rikollisuutta, vaan on käynyt lähes päinvastoin. Onkin huomattu, että kes-
kittymällä rikoksentekijöiden kuntouttamiseen, saadaan aikaan parempia
tuloksia. (Andrews & Bonta 2010, 39.)

Tourunen (2002, 29–30) kirjoittaa artikkelissaan kuntoutuksesta rangais-
tuksen sisällä. Historia on tuonut muutosta mukanaan vankilainstituutioon.
Vankila ei ole enää ainoastaan paikka missä vankia säilytetään vaan siellä
myös pyritään vaikuttamaan vankiin. Vankien kuntouttamista on vankein-
hoidossa pyritty rakentamaan työn, koulutuksen, moraalien, arvojen ja ku-

rin kautta. Vankeinhoidon ja vankilan pitäisikin olla samanaikaisesti ennaltaehkäisevä, pelottava, positiivinen sekä kuntouttava.

3.1 Kuntoutus rikosseuraamusalalla

Rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymisen katkaiseminen ja uusintarikollisuuden ehkäiseminen ovat Kriminaalihuoltolaitoksen sekä Vankeinhoitolaitoksen keskeisiä tavoitteita. Jotta nämä voidaan saavuttaa, on huomioitava turvallisuusnäkökulmat sekä tuettava rikosentekijän hyvinvointia, terveyttä sekä yhteiskunnassa selviytymistä. (Rantanen 2009, 107.)

Karsikas toteaa, että kuntouttavan toiminnan aloittamisen lähtökohtana voi olla vakava uhka sosiaaliseen syrjäytymiseen tai jo olemassa oleva syrjäytyminen. Karsikkaan mukaan kuntouttavan toiminnan tarkoituksena on saavuttaa parempi toimintakyky ja sitä kautta mahdollisuus työllistymiseen, sosiaalisten verkostojen rakentamiseen ja elämänhallintakykyjen parantamiseen. (Karsikas 2005, 20.)

Lain rangaistusten täytäntöönpanosta (19.12.1889/39A) 2. luvun 8 §:n mukaan vankeinhoidossa sisältää vain sairaan tai vammautuneen vangin kuntoutuksen. Tämä laki on kuitenkin myöhemmin kumottu yhteiskunnan muutoksen mukana ja tilalle on tullut uudempi laki. Vankeuslain (23.9.2005/767) 10. luvun 6 §:ssä puhutaan sosiaalisesta kuntoutuksesta, missä vankia tulee tukea sosiaalisessa kuntoutumisessa sekä suhteiden ylläpitämisessä lähiomaisiin tai läheisiin ihmisiin. Laki myös kehottaa, että vankia tulisi tukea toimeentulon, sosiaalietuuksien ja sosiaalipalveluiden piiriin hakeutumisessa.

Vangeilla ajatellaan olevan enemmän kuntoutustarvetta kuin muulla väestöllä. Kuntoutustarvetta on terveydellisistä syistä, päihdeongelmien vuoksi, koulutuksen puutteen, työttömyyden sekä sosiaalisten syiden vuoksi. Vankien tarpeet ovat kuitenkin aina yksilöllisiä ja kuntoutustarve tulisi katsoa aina yksilön tarpeiden mukaisesti. Päihdehuoltolakia ja kuntoutuslainsäädäntöä ei Karsikkaan mukaan yleensä sovelleta vankeusvankeihin, kuten ei myöskään muita yhteiskunnan palveluita. Vankilassa kuitenkin järjestetään opetushallituksen rahoittamaa ulkopuolisten oppilaitosten antamaa koulutusta. (Karsikas 2005, 20.)

Rikosseuraamusalalla on monenlaista kuntoutusta. Ne voidaan nähdä osaksi kaikkea rikosseuraamusalan työtä tai vain erityishenkilöstölle kuuluvaksi työksi. Kuntoutusta voidaan järjestää ryhmissä tai yksilöllisesti ja myös työtoiminta voidaan nähdä osana rikoksettoman elämän valmiuksia. Vankiloissa on myös erilaisia päihdeettömiä osastoja, joilla pyritään mahdollistamaan rikosentekijöiden elämäntavan muutos, jolloin tavoitteena on rikokseton elämä ja kuntoutuminen. (Rantanen 2009, 108.)

Monissa vankiloissa järjestetään vapautteen valmentavia ja elämänhallinnan lisäämiseen pyrkiviä kuntoutusohjelmia. Kurssit voivat olla pituudeltaan viikosta useamman kuukauden mittaisia ja ne voidaan toteuttaa myös kuntoutusosastolla. Kuntoutus voi sisältää arjen taitoja, kuten ruuanlaittoa, taloussuunnittelua ja omasta hyvinvoinnista huolehtimista. Näitä voidaan

järjestää kuntoutusosastolla tai erillisillä kursseilla. Niille vangeille, joiden on vaikea sijoittua muuhun toimintaan, järjestetään toimintakykyä ylläpitävää toimintaa. Tällaista voi olla esimerkiksi puu- ja metallityöt sekä työpajat. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Kunkin vankilan sääntöjen mukaisesti vangit voivat olla yhteydessä läheisiinsä soittamalla, kirjeitse tai tapaamisten muodossa. Vankilat järjestävät vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisia taitoja kehittävää toimintaa. Tällaista toimintaa järjestetään erityisesti perheleireillä, jolloin toiminta voi olla parisuhdetta tai vanhemmuutta tukevaa sekä vuorovaikutustaitojen kehittämistä yhdessä olon avulla. Joissain vankiloissa Punainen Risti järjestää isä-lapsi -toimintaa. Tarkoituksena on opettaa isille vanhemmuutta ja tukea lapsen ja vanhemman suhdetta. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

3.2 Onnistuneen kuntoutuksen periaatteita rikosseuraamusalalla

Andrews, Bonta & Hoge (1990) ovat luoneet kolme tärkeää periaatetta onnistuneelle kuntoutukselle. Ensimmäinen niistä on riskin periaate, jolloin kuntoutus on mukautettu rikoksenteikijän uusimisriskitasoon. Korkean riskin rikoksenteikijälle annetaan intensiivistä kuntoutusta ja matalan riskin rikoksenteikijälle vähemmän intensiivistä tai ei ollenkaan kuntoutusta. Toinen on tarveperiaate, jossa keskitytään kriminogeenisiin tarpeisiin, eli niihin tarpeisiin, joissa tapahtuva muutos vaikuttaa riskiin uusia rikoksia. Kriminogeenisiä tarpeita voivat olla esimerkiksi työttömyys ja päihteiden käyttö. Kolmas periaate on vastaanottavuuden periaate, jolloin kuntoutus sopeutetaan rikoksenteikijän tapaan oppia. (Andrews & Bonta 2010, 44.)

Kriminologiset tarpeet voivat muuttua sekä hyvään että huonoon suuntaan. Ihminen voi esimerkiksi menettää työnsä tai saada uuden työn, samoin päihteiden käyttö voi joko lisääntyä tai vähentyä tai jopa loppua kokonaan. (Andrews & Bonta 2010, 45.) James Bontan (2003, 54) mukaan ihmisellä on myös ei-kriminologisia tarpeita, joita ovat esimerkiksi alhainen itsetuottamus tai ahdistuneisuus. Näiden muuttaminen ei kuitenkaan välttämättä vaikuta rikolliseen käyttäytymiseen.

Myöhemmin on määritelty vielä neljäs ja viides periaate onnistuneelle kuntoutukselle. Neljäntenä on ammatillisen harkinnan periaate. Tällöin ammattilainen, joka kuntoutusta järjestää, voi omien havaintojensa perusteella saada kuntoutettavasta sellaista tietoa, jota ei välttämättä nouse esiin esimerkiksi riskinarvioinnissa, joka tehdään objektiivisen riskinmäärittelyasteikon avulla. Viidentenä periaatteena on kuntoutuksen toteuttamisen johdonmukaisuus. Tällöin kuntoutusta järjestetään ennalta määritettyjen periaatteiden mukaan ja sitä toteutetaan innostuneiden ja omistautuneiden työntekijöiden johdolla. (Bonta 2003, 55–56.)

Kuntoutusta pohditaan usein sen kautta, miten se vaikuttaa kuntoutettavaan. Yleensä käytetäänkin mieluiten sellaisia työtapoja, joiden vaikuttavuudesta on luotettavaa tutkimustietoa. Nykyään myös asiakaspalautteen merkitys sekä työntekijöiden kokemuksen mukana tullut tieto nähdään tärkeänä tekijänä tutkimustiedon lisäksi. (Rantanen 2009, 109–110.)

3.3 Päihdekuntoutus rikosseuraamusalalla

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan huomattava osa rangaistusta suorittavista vangeista on päihderiippuvaisia. Vankeinhoito tarjoaa mahdollisuutta päihdekuntoutusohjelmiin sekä erilaisiin kuntouttaviin toimiin. Vankilassa tuetaan päihteettömään elämään. Rikosseuraamuslaitoksen päihdestrategian tavoitteena on päihdetarjonnan ja rikollisuuden ehkäiseminen, käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen, kysynnän ehkäiseminen, päihdeongelmaisen kuntoutuksen jatkuminen vankeudesta vapauteen. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Päihdetyö vankilassa jakaantuu päihdehoitoon, -kuntoutukseen sekä -valvontaan. Terveystieteidenhuollossa toteutettava päihdehoito sisältää päihdearvion, vieroitus- ja katkaisuhoidon, psykiatrisen hoidon ja korvaushoidon. Päihdekuntoutuksella tarkoitetaan kuntoutusta, mikä toteutetaan yksilötyönä sekä päihdeohjelmien kautta. Vankilassa tehtävä päihdevalvonta sisältää päihteettömyyden valvonnan ja tarkastustoimet. Arviointikeskuksessa tehdään arvio siitä millaisiin toimintoihin vangit ohjataan sekä heille tehdään yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma. Päihdekuntoutusta toteutetaan lähes kaikissa Suomen vankiloissa. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Lyhyet motivointiohjelmat jakavat tietoa päihdekuntoutuksesta ja motivoivat vankeja päihteettömään elämään. Pitkät ohjelmat ovat ryhmässä suoritettavia ja ne perustuvat kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan. Käyttäytymisterapian tarkoituksena on motivoida rikoksettomaan ja päihteettömään elämään erilaisten keskustelujen, luentojen ja tehtävien kautta. Vankeinhoidossa on myös muutama yhteisöhoitollinen ohjelma. Näiden ohjelmien lisäksi Rikosseuraamuslaitos painottaa yksilötyötä päihdekuntoutuksessa. Yksilötyössä keskustellaan ohjaajan kanssa päihteiden käytöstä, niiden haitoista sekä myös päihteettömyydestä. Yksilöohjaukset toimivat myös erilaisten päihdeohjelmien jatkotoimenpiteenä. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Kaikki avovankilat ovat päihteettämiä laitoksia, ja niihin pääsyn ehtona on päihteettömyys sekä sitoutuminen satunnaisesti otettaviin huumesuoloihin. Suomessa useissa eri vankiloissa on mahdollisuus myös vertaisryhmätoimintaan kuten AA- ja NA-kerhoihin. Kuuden kuukauden ajaksi vankeja, jotka ovat käyneet läpi vankilan päihdekuntoutuksen, voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle päihdehoito- tai kuntoutuslaitokseen, jos se katsotaan vangin kuntoutumisen edellytykseksi. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoito määräytyy Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti. Yhteistyössä vangin ja tämän kotikunnan terveydenhuollon kanssa toteutetaan lääkkeillä vieroitus- ja korvaushoito. Vanki, joka osallistuu korvaushoitoon, on vapaa osallistumaan tasavertaisesti muiden vankien kanssa päihdekuntoutukseen ja muihin toimintoihin. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Huume-kuntoutusosasto vankilassa toimii terapeutin yhteisöhoiton mallin mukaan. Se on tarkasti säännelty, perustuu päihteettömyyteen, hoidon lääkkeettömyyteen, vertaisryhmätoimintaan, kirjallisiin tehtäviin ja se on eristyksissä muista osastoista. Päihdetyötä tekevää osastoa pidetään niin

sanotusti lähityön menetelmänä. Päihdeosasto jakaa mielipiteitä. Vankilan erityistyöntekijät näkevät työn vankien päihdeongelmaa ymmärtävänä, tarpeet huomioon ottavana sekä myös rajoja murtavana kun taas vanginvartijat näkevät työn kontrolloituna, osana vankeusrangaistuksen suorittamista ja hoito-ohjelman johdonmukaista noudattamista. (Tourunen, 2002, 30-31.)

3.4 Sosiaalinen kuntoutus rikosseuraamusalalla

Rikosseuraamusalalla sosiaalisella kuntoutuksella on merkittävä rooli. Sosiaalinen kuntoutus eroaa esimerkiksi päihdekuntoutuksen kognitiivis-behavioristisesta näkemyksestä siten, että sillä on huomattavasti laajempi näkökulma kuntoutukseen. Sosiaalinen näkökulma huomioi yksilöllisen tilanteen ja pyrkii sen myötä auttamaan kutakin ihmistä yksilöllisesti. (Rantanen 2009, 110.)

Kuntouttavasta sosiaalityöstä voidaan puhua sosiaalisen kuntoutuksen ohella. Myös rikosseuraamusalalla on viime aikoina korostunut kuntouttavalle sosiaalityölle ominainen toimintamalli. Käytännössä tämä tarkoittaa erilaisia tilannearviointeja kuten tarve- ja riskiarvioita sekä suunnitelmia, kuten rangaistusajan suunnitelma. Myös palveluohjauksen periaatteita on pyritty tuomaan rikosseuraamusalan työhön. (Rantanen 2009, 111.)

Keskeinen osa kuntouttavaa toimintaa on suunnitelmallisuus. Vankeinhoidossa rangaistusajan ja siviiliin siirtymisen suunnittelu nähdäänkin olennaisena osana uusintarikollisuuden ehkäisemistä. Myös vuorovaikutus on tärkeässä osassa kuntoutusta, jolloin rikoksentehtäjän ja työntekijän vuorovaikutussuhteen toimiminen on merkittävässä osassa kuntoutuksen onnistumista. Hyvän vuorovaikutussuhteen vuoksi kuntoutuksen sisältö ei välttämättä ole niin tärkeässä osassa kuntoutuksen onnistumista. (Rantanen 2009, 111–113.) Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalisten asioiden hoitoa, vapautumiseen liittyvien asioiden hoitoa, arjen taitojen harjoittamista eli toisin sanoen toimintakyvyn ylläpitämistä ja sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ylläpitämistä. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 65).

Vapautumiseen valmistaudutaan sekä yksilöllisesti että ryhmämuotoisena toimintana. Ryhmissä annetaan tietoa esimerkiksi vertaistoiminnasta, työelämästä, asunnon hankkimisesta, päihdekuntoutuksesta ja muista vapautuessa merkittävistä asioista. Rangaistuksen loppuvaiheessa vankeja voidaan myös sijoittaa päihdekuntoutukseen tai muuhun kuntoutukseen. Esimerkiksi sellaiseen, jossa työstetään vangin elämänmuutosta, autetaan toimintakyvyn lisäämisessä ja päihteiden käytön vähentämisessä sekä annetaan perusvalmiuksia koulutukseen ja työelämään siirtymistä varten. (Rikosseuraamuslaitos n.d.)

Valvotussa koevapaudessa ihminen velvoitetaan osallistumaan rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan. Toiminta tai toiminnat valitaan sen mukaan, mikä auttaa ihmistä palaamaan siviiliin. Valvotun koeajan toteuttamistavat ovat yksilökohtaisia ja joustavia. Jokainen vanki on erilai-

nen, jolloin samat toimintatavat eivät sovi kaikille. Tarkoituksena on auttaa vankeja sijoittumaan yhteiskuntaan. (Portti vapauteen n.d.)

Vangin omat tarpeet sekä asuinpaikan palvelutarjonta vaikuttavat toimintavelvoitteeseen. Toimintavelvoitetta voidaan toteuttaa työssä, opiskellessa, asevelvollisuudessa tai jossain toimintakykyä tai elämänhallintaa lisäävässä toiminnassa. Myös kolmannen sektorin vapaaehtois- tai vertaistointiminta voivat olla osana toimintavelvoitteita. Lisäksi koevapaudessa olevalta voidaan edellyttää mielenterveys- tai päihdehuollon avohuoltoon osallistumista. (Portti vapauteen n.d.)

4 SOSIAALIPEDAGOGISEN TYÖN MAHDOLLISUUDET VANKILASSA

Sosiaalipedagogisesti ajatellen vankilan tulisi olla paikka, jossa vangit voisivat käyttää aikansa hyödyllisesti, kuten mielekästä työtä tekemällä sekä oppimalla uusia töitä, tehtäviä sekä asioita itsestään. Vankila on kuitenkin yhteiskunnallinen suljettu laitos, joka toimii tiettyjen periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti. Näitä periaatteita ja ohjeita on vaikea muuttaa. Niiden muuttaminen on erittäin aikaa vievä prosessi. Todella tärkeää on muistaa myös se, että yhteiskunnallisten periaatteiden ja ohjeiden muuttaminen eivät yksin riitä. Sosiaalipedagoginen toiminta kuuluu kaikille sekä työntekijöille että vangeille. (Kurki 2010, 168–169.)

Kuten edellä mainittiin, vankiloilla on käytössä kuntoutusohjelmia, joilla vankeja pyritään kuntouttamaan vankeusajan aikana. Kuntoutusohjelmista puhuttaessa on pohdittu sitä, ovatko ne toimivia menetelmiä ja hyötyvätkö vangit niistä oikeasti. Kuntoutusohjelmat ovat usein vankien rikosten selvittelyä, heidän negatiivisten tapojensa pohtimista ja vanhojen asioiden selvittelyä. Sosiaalipedagogiikalla pyritään löytämään vangista myös se hyvä ja ne positiiviset asiat, joita hänessä on. Sosiaalipedagoginen näkökulma vangin kuntoutusohjelmaan on se, että yhdessä vangin kanssa pohdittaisiin, mitä hyvää on itsessä ja lähiympäristössä, minkä avulla ja mitä tukemalla vangilla olisi mahdollisuus jättää rikollinen elämä. (Kurki 2010, 170–171.)

Onnistuneen kuntoutuksen takaa monipuolinen ohjelma. Sen tulisi olla yksilöllistä persoonan kehitystä tukevaa, yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta edistävää sekä yhteiskuntaan positiivista suhtautumista edistävää. Kuntoutuksen onnistumisen takaa myös innostunut ja ammattitaitoinen henkilökunta. Henkilökunnan innostunut asenne ja toisen ihmisen positiivinen huomiointi antavat esimerkkiä vangeille asennoitumisesta. (Kurki 2010, 172.)

Kuten edellisistä voi jo päätellä on selvää, että sosiaalipedagogisen työn toteuttamisessa vankilassa on monta ongelmaa. Vankilassa on rajalliset mahdollisuudet järjestää toimintaa, koska tilat ovat tietyntylaiset ja resurssit ovat niukat. Jos sosiaalipedagogista työtä haluttaisiin vankiloissa järjestää, tulisi jokainen henkilökunnan jäsen kouluttaa ja rakenteellisia muutoksia tulisi tehdä. Myös asenteiden muuttaminen olisi välttämätöntä ja se on to-

dennäköisesti eniten aikaa vievä prosessi. Yhteiskunta on asennoitunut siihen, että vankila on rajoitettu ympäristö, joissa kärsitään rangaistusta omista teoista. Asenteita on vaikeaa muuttaa ja tämänkaltaisen toiminnan järjestäminen ei varmaankaan saisi kovin suurta kannatusta. (Kurki 2010, 173.)

4.1 Sosiaalipedagogisen työn periaatteet vankilassa

Sosiaalipedagogiikka on kriittistä ajattelua liittyen sosiaalisiin ongelmiin, yhteiskunnallisiin sekä poliittisiin tekijöihin (Hämäläinen & Kurki 1997, 10). Sosiaalinen ja pedagoginen näkökulma ihmiseen, yhteiskuntaan, sosiaalisiin ongelmiin sekä niiden ratkaisemiseen kohtaavat sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Pedagogiikka tarkoittaa yleisesti oppia kasvatuksesta. Sana sosiaalinen taas voi tarkoittaa yhteiskunnallista, viitata yhteisöllisyyteen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen tai koskea yhteiskunnan vähäosaisten auttamista ja ihmisten keskinäistä solidaarisuutta. Sosiaalipedagogiikassa korostetaan kasvatuksen yhteiskunnallisia kytkentöjä, pohditaan yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen liittyviä kysymyksiä ja keskitytään sosiaalisen hädän lieventämiseen. Sosiaalipedagogiikka muodostaa sosiaalisen kasvatuksen ammatillisen perustan. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä perehtyy eri työmenetelmiin ja tapoihin, tarkastelee niitä kriittisesti ja peilaa niitä työtilanteisiin sekä yhteiskuntaelämään. (Hämäläinen & Kurki 1997, 15–18.)

Sosiaaliskasvatuksellinen työ on sosiokulttuurisen innostamisen kaltaista työtä vankilassa. Se sisältää monia eri periaatteita. On hyvä muistaa, että työn on oltava osallistavaa. Työntekijöiden täytyy pitää mielessä, että vangit ovat itse oman oppimisensa vastuunottajia, ja heillä on oikeus vaikuttaa asioidensa päätöksentekoon. Toiminnan suunnittelussa tärkeintä on huomioida vangin oma aktiivisuus. Vangin on hyvä tietää, että asioista kiinnostuminen ja aktiivisuus ovat paras tapa omaksua tietoa. Joskus tällaiseen tiedonhankintaan tarvitaan apua ja onkin hyvä, että työntekijä toimii innostajana. Työntekijän tehtävä on innostaa, kannustaa ja tukea vankia toimimaan oman etunsa mukaisesti. (Kurki 2010, 167.)

Ennen kaikkea sosiaaliskasvatuksellinen työ on yhteistä tekemistä. Yhteinen tekeminen auttaa oppimista sekä sosiaalisia suhteita ja taitoja. Yhteisöllinen tekeminen auttaa vankia huomaamaan omat tarpeensa ja ongelmansa, joita tulisi parantaa. Yhteisöllisen tekemisen kautta oppii tiedostamaan omien ongelmien vaikutukset yhteisöihin joihin kuuluu. Opitaan, että yhteisöön vaikuttaa siihen kuuluvien jäsenten elämä ja sen kehittyminen. Tämän jälkeen on mahdollista etsiä yhteisölle yhteisiä tavoitteita. Tavoitteiden laatimisen jälkeen huomataan mahdolliset ongelmat, joita yhteisössä on. Yhteisössä elämisen mahdollistaa se, että on kykenevä selvittämään ongelmia yhdessä. (Kurki 2010, 167.)

Sosiaalipedagoginen työ vankilassa on siis vangin johdattelemista oman tilanteensa arviointiin ja sitä kautta ongelmien löytämiseen. Ongelmien löytyttyä vankia tuetaan ja autetaan tehokkaiden ratkaisujen etsimiseen. Sosiaalipedagogisella työllä pyritään siihen, että vangin elämänlaatua parannetaan. Elämänlaatu paranee jatkuvan kehityksen kautta. Tämänkaltaisen

jatkuva kehitys voi olla yksilöllistä, yhteisöllistä sekä alueellista ja yhteiskunnallista. (Kurki 2010, 168.)

Sosiaalipedagogiikassa huomio kiinnittyy arjen yhteisöihin ja prosesseihin. Sosiaalipedagogiikan mukaan ihminen on olemassa vain kiinnittyessään yhteisöjensä arkeen, ja että yksilö syntyy prosessin aikana tiedostaessaan, kuka hän on ja millaiset ovat hänen sen hetken roolinsa yhteisössä. (Autere, luentosarja 6.9.2010.) Aristoteleen mukaan hyvän elämän hyveet saavutetaan käytännöllisen viisauden, oikeudenmukaisuuden, rohkeuden ja kohtuullisuuden kautta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka, Saarnio 2009, 168).

Ajatellaan, että arki on jokapäiväistä toimintaa ja aikaansaamista, myös vankilassa. Arki edellyttää valintojen tekemistä ja se on rutiineja. Sosiaalipedagogiikan mukaan ihminen on sosiaalisena olentona olemassa vain kiinnittyessään yhteisöjensä arjen prosesseihin. Yksilö saa sosiaalisessa kanssakäymisessä sosiaaliset roolit ja identiteetin. Yhteisöjä ei ole olemassa ilman arjen prosesseja, samalla yhteisöt muokkaavat koko yhteiskuntaa ja kulttuuria. Arki on siis kaikkien saavutettavissa, ja sitä pidetään itseltään selvänä vankilan ulkopuolella. Voiko sitten vankilassa olla yhteisöllistä arkea? Arki on valintoja, jotka käytäntöinä luovat jatkuvuutta. (Autere, luentosarja 6.9.2010.)

Kaikki toiminta on aina aikaan ja paikkaan sidonnaista. Personalismin periaatteita ovat inhimillinen arvokkuus, ihmisten fyysinen ja geneettinen ainutlaatuisuus. Jokainen meistä on persoona yhteisöissämme. Personalismin mukaan ihminen pyrkii aina olemaan enemmän kuin on juuri nyt. Jokainen yksilö hakee omaa horisonttia elämässään ja kutsumus yhdistyy kaikessa yksilön toiminnassa. Ihmisen sanotaan kehittyvän suhteessa toisiin ihmisiin. Näin ollen persoona ja yhteisö ovat kiinteästi suhteessa toisiinsa. (Kurki & Nivala 2006, 134.)

4.2 Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa

Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään saamaan ihmiset osallistumaan aktiivisesti oman ja yhteisönsä elämän rakentamiseen sekä yhteisössä toimimiseen. Innostamisen lähtökohtana on ihmisen arkipäivä, se missä he asuvat ja mitä tekevät. Innostamisella pyritään edistämään ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä vahvistamaan sosiaalisia taitoja. (Kurki 2010, 181–182.)

Kurki (2010, 181) mainitsee, että sosiokulttuurisessa innostamisessa oleellista on se, että työntekijöiden ja ihmisten, joiden kanssa he työtä tekevät eli vankien, välillä on tasavertainen pedagoginen suhde. Tämänkaltainen suhde perustuu aitoon dialogiin, jossa jokaista osapuolta arvostetaan. Aito dialogi auttaa vankia pohtimaan omaa elämäänsä ja valintojaan.

Innostaminen vankilassa ei ole koulutusta eikä mielenkiintoista ajanvietettä. Innostaminen on organisoitava hyvin, jotta jokainen vankilan työntekijä osaa toimia oikein. Hyvä organisointi mahdollistaa onnistuneen innostamisprosessin. Innostaminen sisältää työtä ja opiskelua. Näistä rakennetaan

kaikille vangeille sopiva ohjelma, tai yksilöllinen ohjelma tarpeen mukaan. Oleellisinta kuitenkin on vankien osallistuminen ja liikkeelle lähtö. (Kurki 2010, 184.)

Innostamisen tulee olla monella tavoin vangille hyödyksi. Vangin tulee pitää yllä sosiaalisia taitojaan ja vahvistaa niitä. Toiminnan tulee olla tulevaan, vankilan jälkeiseen, elämään orientoituvaa. Sen täytyy olla työhön liittyvää, jotta vanki saisi työhön tarvittavia valmiuksia ja taitoja, koska vankilasta päästyä pyritään työllistymään. (Kurki 2010, 185.) Tällainen toiminta antaa vangille voimavaroja vankilan jälkeiseen elämään, koska vankilasta poislähtö voi olla vaikeaa, varsinkin pitkän tuomion jälkeen.

Yksilö- ja yhteisökeskeinen toiminta antaa vangille kykyjä ja valmiuksia toimia eduksi omalle ja yhteisönsä elämälle. Oman elämän hallintataidot ovat tärkeitä siinä vaiheessa, kun vanki lähtee takaisin siviilielämään. Oman elämän suunnittelu ja järjestäminen ovat tärkeitä edellytyksiä rikoksettomaan elämään. Yhteisökeskeinen toiminta taas antaa valmiuksia kehittää ja olla osa yhteisöä. (Kurki 2010, 185.)

4.3 Sosiaalipedagoginen tiedostamisen ajattelu

Hannula (2000) kirjoittaa tutkimuksessaan tiedostamisen ajatuksia. Tiedostaminen terminä kuvastaa oppimista, taloudellisten, poliittisten ja sosiaalisten ristiriitojen havaitsemista sekä sellaisten tekijöiden vastustamiseen ryhtymistä, mitkä johtavat ristiriitojen syntymiseen. Hannula mainitsee tutkimuksessaan artikkelin Cultural Action and Conscientization, missä tiedostamisesta kerrotaan ihmisten olevan subjekteja, jotka saavuttavat tietoisuuden ja sosiokulttuurisen todellisuuden, mikä vaikuttaa jokaisen yksilön olemukseen ja todellisuuteen. (Hannula 2000, 91.)

Freire (1972) kuvaa, että tiedostaminen on reflektiota eli kriittistä ajattelua elinympäristöstä, mikä auttaa havaitsemaan tilanteen, missä ollaan. Yksilöllillä on mahdollisuus saavuttaa tietoisuus ja vaikuttaa todellisuuteen. Freiren (1972) mukaan tiedostaminen on tietoisten asenteiden nostamista esille. Tiedostaminen kehittyy vähitellen. Siihen voi vaikuttaa omalla aktiivisuudellaan, asioihin puuttuvan ja vaikuttamisen mallin mukaisesti ja itsereflektion avulla. Tiedostaminen ei ole vain entisten vanhojen ja väärin käsitysten uudelleen miettimistä tai hävittämistä vaan myös tapahtumien ja ilmiöiden paremmin tuntemista ja havaitsemista. (Hannula 2000, 91.)

Tiedostaminen ei automaattisesti johda muutokseen, vaan se edistää muutoksen tekemistä ja yksilön kasvun tiedostamista. Freire (1972) uskoo, että kasvatus sisältää luottamuksen ihmisyyteen ja uskon ihmisen kykyihin toimia oikein, jotta maailmasta tulisi inhimillisempi. Yksilön tulisi tulla tietoiseksi subjektiudestaan, historiallisuudestaan sekä mahdollisuudestaan vaikuttaa. (Hannula 2000, 2.)

Tietäminen ei ole valmiin oppimista vaan uuden luomista. Tietäminen on ihmisen ja maailman välistä vuorovaikutusta. Freiren (1973) mukaan tietäminen syntyy, kun yksilö on aina tietoinen jostakin, mikä on kiinnittyneenä todellisuuteen. Tietoisuus on kiinteästi yhteydessä toimintaan.

Freire (1973) ajattelee, että idealismi ja objektivismi eivät ole yksinään oikeita tapoja kasvattamiseen, koska niistä molemmista puuttuu maailman ja yksilön välinen vuorovaikutus. Idealismi tukeutuu siihen, että tajunta on irrallinen konkreettisesta todellisuudesta ja objektivismi hylkää kokonaan yksilön tietoisien toiminnan merkityksen. Kummassakaan kasvatuksellisessa käsityksessä ei puhuta tarkoituksellisuudesta tai yksilön ja maailman vuorovaikutuksellisuudesta. Freiren (1973) mukaan yksilöä ei voida ymmärtää irrallisena, koska yksilö on aina suhteessa maailmaa muokkaavana ajattelevana olentona. Freiren perusajatuksena on, että kasvatuksessa tiedostamista pidetään osana yksilön kasvua ymmärtää oma asemansa yhteiskunnassa. (Hannula 2000, 92.)

Freiren (1972) mukaan tiedostaminen on subjektin tehtävä. Subjektin tulee olla utelias ja vaatia jatkuvaa etsimistä, keksimistä ja uudelleen keksimistä. Reflektion rooli tietoisuudessa on suuri. Oppija tietää tietämisensä ja osaa kertoa, miten hän tietää ja miksi. Yksilön, oppijan tulee omaksua oppittu, ymmärtää sitä, tutkia, soveltaa ja vertailla sitä todellisissa tilanteissa. Ihmisyyteen kuuluu etsiminen ja arviointi, tietoisuus nousee vain jatkuvassa tutkimisessa. Yksilön tulee tarkkailla, havainnoida ja ymmärtää oppimisen prosessia. Ihmisen tulee olla ihmettelijä, jonka toiminnalla voidaan vaikuttaa jokaisen yksilön todellisuuteen. Jokaisen yksilön tavoitteena on oman tietämisen ymmärrys, paremman ymmärtäminen ja sen tavoittelemisen. Paremman ymmärtäminen johtaa jatkuvaan etsimiseen. (Hannula 2000, 93.)

Hannula nostaa esiin tutkimuksessaan myös Freiren (1973) ajatuksia ajattelemisesta: "Ajattelutapahtuma vaatii subjektin, joka ajattelee, objektin, jota ajatellaan ja joka välittää toiselta subjektilta toiseen ja kommunikaation, joka tapahtuu kielellisten merkkien välityksellä". Ajattelulla on Freiren (1973) mukaan kaksi tehtävää, kommunikatiivinen sekä kognitiivinen. Yksilöiden yhteinen ajattelu ja heidän välillään käyty dialogi ovat tapahtuma, jossa osalliset kehittävät käsityksiään asiasta, josta ovat jakaneet ajatuksiaan. Ajattelua pidetään sosiaalisena tapahtumana. Kommunikointi tapahtuu kielellä, mikä ilmaisee ajattelua. (Hannula 2000, 93–94.)

Tiedostaminen on jatkumo, missä yksilöt kietoutuvat yhteen. Tietoisien muutoksen vaiheita ovat integroituminen subjektina, itsensä sijoittaminen sosiaaliseen yhteiskuntaan; yksilö huomaa, että on osana jotakin epämiellyttävää ja pyrkii muuttamaan tilannettaan paremmaksi. Freire (1972) on tarkastellut tiedostamista niin yhteisöllisenä kuin yksilöllisenä tapahtumana. Tällöin esille nousevat kulttuuriset erot, olettamukset. (Hannula 2000, 120,122.)

Freiren (1972) ajatus on, että ihminen tavoittelee tietoisuuden avulla maailmaa ja pyrkii itsen ulkopuolelle. Yksilö pyrkii ymmärtämään maailmaa, ulkopuolista, kuvitteellisen kykynsä johdosta. Freire (1972) kuvaa, että ajatus aukenee, kun kuvitellaan yksilöitä tekemässä työtä. Työtä tehdessä yksilö joutuu alituisesti suunnittelemaan ja arvioimaan työtään ja itseään, ottamaan vastaan positiivista ja rakentavaa palautetta ja pyrkimään niiden mukaisesti ohjaamaan toimintaansa. Ihminen, joka tekee työtään, ei irtaannuta toimintaa ja ajattelua toisistaan, vaan ne kulkevat käsi kädessä

koko työskentelyprosessin ajan. Taustalla vaikuttava teoretieto antaa pohjan konkreettiselle toiminnalle, mikä puolestaan luo työnteosta mielekästä ja työ on jatkuvan reflektion alaisena. Yksilön historialliset kokemukset, tunteet, elämykset ja tulkinnat asioista vaikuttavat käsityksiin erilaisista ilmiöistä. (Hannula 2000, 95–96.)

5 PERHETYÖ

Perhetyö on tärkeässä osassa vankiloiden vanhempi-lapsi-tapaamisia. Ilman perhetyötä ja perhetyöntekijöitä vankilassa olevan vanhemman ja lapsen suhde voi heikentyä tai katketa kokonaan. Perhetyön tehtävänä onkin vahvistaa ja pitää yllä isän suhdetta omiin lapsiinsa.

Perhetyölle ei ole vain yhtä oikeaa määritelmää. Se on käsitteenä hyvin monimerkityksellinen ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Perhetyötä voidaan esimerkiksi kuvata sen mukaan, missä toimintaympäristössä sitä tehdään, kuten sosiaalitoimien perhetyö ja päiväkotien perhetyö. Perhetyölle asetetut lähtökohdat voivat myös kuvata sitä; onko se esimerkiksi puuttumista lasten turvallisuuteen vai lapsiperheiden ohjausta ja neuvontaa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Perhetyö voi olla ehkäisevää perhetyötä, kriisiperhetyötä tai korjaavaa perhetyötä kunkin perheen tarpeiden mukaan. Se voidaan nähdä joko välillisenä tai välittömänä. Välillistä se on silloin, kun työ kohdistuu perheeseen jonkun jäsenen kautta ja välitöntä taas kun kohteena on koko perhe tai yhteisö. Peruslähtökohtana ovatkin aina juuri sen perheen tarpeet, minä kanssa työskennellään. Perhetyön tehtävänä on kuitenkin aina luoda luottamusta siihen, että elämässä selviydytään ja nähdä toivoa sekä iloa tulevaisuudessa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33; Uusimäki 2005, 31–41.)

Perheiden kanssa tehtävä työ voi olla ehkäisevää lastensuojelua, eikä se näin ollen tarvitse taakseen lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on kaikki sellainen tuki, jota annetaan lapsille ja perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta. Sitä tehdään esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa, nuorisotyön sekä äitiys- ja neuvolatyön parissa sekä perusterveydenhuollossa. (Taskinen 2010, 32–33.)

Lasten huoliin ja ongelmiin pitäisikin aina päästä puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta pystyttäisiin mahdollisesti välttämään lastensuojelutoimenpiteet. Näin ollen kaikkien lasten kanssa työskentelevien pitäisikin osata ottaa mahdollinen huoli mahdollisimman varhain puheeksi, jotta asia pystyttäisiin selvittämään ja perhettä voitaisiin tukea ongelmien vielä ollessa pieniä. (Taskinen 2010, 27.)

Perhetyö vaatii moniammatillista yhteistyötä ja sen tavoitteena on löytää perheen voimavarat ja vahvistaa arjesta selviytymistä. Työ voi olla käytännössä niin kodin arkirutiinien löytämistä, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista kuin myös lasten kasvatuksen ohjaamista ja syrjäytymisen ehkäisyä. (Rönkkö & Rytönen 2010 32–41.) Yhtenä onnistuneen perhetyön merkinä voidaan pitää sitä, että perhetyön työskentely päätetään perheessä (Reijonen 2005, 11).

Perhetyön toimintamuodot, sisältö, tavoitteet ja tekijät vaihtelevat paikkakunnittain. Perhetyö voi käytännössä olla perheen kotona tehtävää työtä, jolloin perheelle annetaan esimerkiksi keskusteluapua sekä erilaista tukea arjen toimintoihin. Perhetyöllä voidaan tukea vanhemmuutta, voidaan tehdä vanhemmuuden arviointia sekä järjestää lapsen hyvinvointia tukevaa toimintaa. Perhetyö onkin usein käytännön apua sekä psykososiaalista tukemista samaan aikaan. (Reijonen 2012.)

Perhetyötä tehdään yhteistyössä perheen ja lasten kanssa ja keskeinen osa työtä on aina lapsen edun turvaaminen. Lastensuojelun avoimuuden tukitoimena järjestettävän perhetyön tulee aina olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Työskentelyn tarve ja tavoitteet kartoitetaan heti työskentelyn alussa, jolloin työstä saadaan tarkoituksenmukaista. Suunnitelma laaditaan aina yhteistyössä perheen kanssa, jolloin perhettä on helpompi motivoida ja sitouttaa työskentelyyn. (Reijonen 2012.)

5.1 Perhetyö vankilassa

Vankeusrangaistus saattaa aiheuttaa perheyhteyden katkeamisen tai heikentymisen. Toisaalta jos perheessä on ollut ongelmia, niitä voidaan vankeusrangaistuksen aikana käsitellä hyvällä yhteistyöllä eri tahojen kanssa. Myös vanhemmuuden taitoja voidaan tukea vankilassa. Yhteydenpidon tärkeys perheeseen korostuu vapauteen palattaessa, koska perhesiteillä on tärkeä merkitys uusintarikollisuuden ehkäisemisessä. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää, että hän tapaa myös vankilassa olevaa vanhempaansa. Tapaamisia järjestettäessä on otettava huomioon lapsen etu. (Huhtimo & Sassi 2006, 22.)

Perhetyön tarkoituksena on vähentää vankeuden aiheuttamia haittoja ja toisaalta helpottaa vangin paluuta yhteiskuntaan. Vankilassa perhetyö on perheitä tukevaa toimintaa, jolla pyritään myös ehkäisemään väärinkäytöksiä ja väkivaltaisuutta. Perhetyötä on neuvonta ja ohjaus, yhteydenpidon järjestäminen, perhekuntoutus, perheen tukeminen kriisitilanteissa, perhesuhteiden edistäminen sekä väkivallan ehkäiseminen perhesuhteissa. (Huhtimo & Sassi 2006, 22.)

Perheiden tukeminen tulee aloittaa jo ennen vankilaan menoa ja sitä tulee jatkaa vankilassa olon aikana sekä sen jälkeen. Vankeuslaissa määritellään rangaistusajan suunnitelma, jossa otetaan huomioon vangin sosiaaliset suhteet ja elämäntapa. Vankilan työntekijöillä ei ole mahdollisuutta tukea siviilissä olevaa perhettä, joten yhteistyö kotikunnan sosiaalityön kanssa on tärkeää. (Huhtimo & Sassi 2006, 23.)

5.2 Vankilan ulkopuolella olevat lapset

Perheenjäsenen vankeus on yleisesti ottaen koko perheelle kriisitilanne ja eritoten lapset oireilevat monella tapaa. Vankeusrangaistus koskee koko perhettä ja vankilan ulkopuolelle jäävä perhe kärsii myös vankeudesta. Perhe vankilan ulkopuolella hoitaa arjen asiat, kotona oleva vanhempi

kasvattaa lapset ja vankilassa oleva vanhempi saattaa jäädä yksin huolien kanssa. Asia koetaan yleensä myös niin häpeälliseksi, että sitä yritetään salata. Vankeusrangaistusta kärsivän perheen jäsenet eivät kuitenkaan ole rikollisia ja he tarvitsevat tukea. Usein perheillä, joissa toinen vanhempi on vankilassa, ei ole laajaa tukiverkostoa ympärillään, mihin voisi turvautua. (Huhtimo & Sassi 2006, 31, 33; Sassi 2012, 10.)

Jokaisen perheen taustat ja kulttuuriset erot on otettava huomioon, kun harkitaan perheen tuen tarvetta. Aina on muistettava, että mikään perhemalli tai taloudellinen tilanne ei takaa hyvää ja turvallista lapsuutta. Jokaisessa perheessä on erilainen tilanne riippuen jo siitä, onko perheessä yksi vai kaksi huoltajaa. (Enroos 2008, 129.)

Äidin tai isän vankeustuomio koskettaa useampia lapsia vankilan ulkopuolella kuin vankilassa. Yhteydenpito vanhempien ja lasten välillä on erityisesti lapsen oikeus. Perhemyönteisten käytäntöjen kehittäminen mahdollistaa lapsen ja vankivanhemman yhteydenpidon. Haasteena on turvallisuusnäkökohtien ja vankivanhemman lapsen oikeuksien tasapainottaminen. Lastensuojelulaki määrää sosiaalitoimen tukemaan huostaanotettujen lasten vanhempia vanhemmuudessa. Toisaalta lasten arki ja kasvuolosuhteet tulee järjestää lapsen edun mukaisesti. (Enroos 2008, 141.)

Vankiperhetyöntekijän työ on laaja-alaista. Työssä tulee ottaa huomioon perheen tarpeet siviilissä ja vangin tarpeet vankeudessa, nämä tarpeet saattavat erota paljonkin toisistaan. Työntekijän tulee myös olla puolueeton, kyettävä sovittelemaan vanhempien välejä ja silti pitämään mielessä lapsen näkökulma, olemaan sillanrakentaja siviilissä olevan perheen ja vangin välillä sekä viranomaisten välillä. (Huhtimo & Sassi 2006, 32.)

Vanhemman ja lapsen välinen yhteydenpito vankeusaikana on haasteellista. Perhetapaamiset vankilan ohjeiden mukaisesti, puhelut ja kirjeiden kirjoittaminen ovat keinoja lapsen yhteydenpidolle. Lasta tulee tukea, jotta hän pystyy käsittelemään vanhemman vankeusrangaistusta ja poissaoloa lähiympäristönsä kanssa. Lapsi tarvitsee turvallisen aikuisen, esimerkiksi vanhemman, päiväkodin työntekijän tai opettajan, jonka kanssa vanhemman vankeusrangaistusta voi pohtia. (Huhtimo & Sassi 2006, 34–35.)

5.3 Yhteydenpito vankilan ulkopuolelle

Vanki voi saada luvan olla puhelinyhteydessä vankilan ulkopuolelle. Useimmissa vankiloissa on määrätty puhelinajat, jolloin vangit soittavat puhelunsa itse ostamallaan puhelinkorteilla. Pyydettyä vangiin on kerrottava kenen kanssa hän aikoo puhua. Jos epäillään väärinkäytöksiä, puheluja saatetaan kuunnella. Tästä on aina kerrottava etukäteen sekä vangille että puhelun toiselle osapuolelle. Vangin ja hänen asianajajansa, vankilan toimintaa valvovan viranomaisen tai yleisen oikeusavustajan välisiä puheluita ei ole lupa kuunnella. (Huhtimo & Sassi 2006, 20.)

Suljetussa vankilassa vangin lähettämä ja vastaanottama kirjeposti voidaan avata ja tarkistaa lukematta sitä. Vankilaviranomainen saa avata lähetyk-

sen myös silloin, jos sen muodosta tai koosta voidaan päätellä sen sisältävän muutakin kuin viestin. Kirjeitä ei saa lukea, ellei se ole tarpeen rikoksen estämiseksi, jonkun henkilön turvallisuuden takaamiseksi tai vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Vangin kirjeenvaihdolle ei ole asetettu määrällisiä rajoituksia. (Huhtimo & Sassi 2006, 20.)

Tapaamisia varten varattuna aikana vangilla on oikeus ottaa vastaan vieraita. Tarvittaessa vankia tapaamaan saapuneen henkilöllisyys saatetaan selvittää. Jos tämä ei ole mahdollista, tapaaminen voidaan perua tai järjestää erityisen valvotuissa oloissa. Tämä tarkoittaa sitä, että vierailijan ja vangin välissä on muovinen tai lasinen väliseinä tai muu este. Erityisen valvottu tapaaminen voidaan järjestää myös vartijan läsnäololla. Jos perustellusti epäillään väärinkäytöstä, vankia tapaamaan tulleelle henkilölle voidaan suorittaa henkilönkatsastus. Tällöin vierailijalta tutkitaan, mitä hänellä on vaatteissaan tai yllään. Jos henkilönkatsastuksesta kieltäydytään, tapaaminen voidaan perua tai järjestää erityisen valvotuissa oloissa. (Huhtimo & Sassi 2006, 20.)

Vangilla on oikeus valvomattomaan perhetapaamiseen muiden tapaamisten lisäksi. Vankilan johtaja päättää oikeudesta perhetapaamiseen. Tällaiseen tapaamiseen saa osallistua vain perheenjäsenet, joiksi lasketaan vangin vanhemmat ja sisarukset, lapset sekä sellainen puoliso, jonka kanssa vanki on elänyt vakiintuneessa suhteessa ja asunut samassa taloudessa pidemmän aikaa. Perhetapaamisissakin turvallisuusnäkökohtien on toteuduttava. (Huhtimo & Sassi 2006, 21.)

Perhetapaamiset ovat kestoltaan 2-6 tuntia ja joissakin avolaitoksissa voi olla mahdollisuus myös viikonlopun mittaisiin perhetapaamisiin. Perhetapaamisille on vankiloissa yleensä kodinomaiseksi sisustetut tilat, joissa on mahdollista keittää esimerkiksi kahvia. Tiloissa on yleensä myös leluja lapsia varten sekä sänky ja peseytymistilat. (Huhtimo & Sassi 2006, 21.)

Vangeille voidaan myöntää myös poistumislupa, kun vankeusrangaistuksesta on kulunut kaksi kolmasosaa tai kun kyseessä on tärkeä syy. Jos on todennäköistä, että vanki noudattaa poistumisehtoja, hänelle voidaan myöntää poistumislupa. Vangille voidaan tärkeästä syystä myöntää poistumislupa saatettuna, jos lupaehtojen noudattamista ei pidetä todennäköisenä. Myös vankilan ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumiseen voidaan myöntää lupa, jos se on tärkeää vangin perhesuhteiden kannalta. (Huhtimo & Sassi 2006, 21.)

6 VANHEMMUUS – ISÄNÄ OLEMINEN

Vanhemmuutta on monenlaista ja se on jokaiselle henkilökohtainen kokemus. Osalle se tulee luonnostaa, ja joidenkin täytyy sitä opetella. Isän ja lapsen yhteydenpidon takaaminen on erityisesti lapsen oikeus, koska jokaisella lapsella on oikeus isään ja turvalliseen kiintymyssuhteeseen.

Jari Sinkkonen kirjoittaa kirjassaan, että isä antaa fyysisen turvan lapselleen. Isä on myös mukana vaikuttamassa lapsen identiteetin rakentumiseen, moraalisen ajattelun kehittämisessä sekä opettamassa lapselle arvoja

ja normeja. Sinkkosen mukaan isyydestä puuttuu nyky-yhteiskunnassa siisäältä. Nyky-yhteiskunnassa ilman isää kasvavia ja kehittyviä lapsia on paljon. (Sinkkonen 1998, 21–22.) Isyyteen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota yhteiskunnallisella tasolla, koska isyys kasvaa isänä olemisella.

Vanhemmuus on elinikäinen prosessi, joka on aina keskeneräinen. Se syntyy vuorovaikutussuhteesta, joka toimii vastavuoroisena. Isyyden sanotaan kasvavan yhteisten kokemusten myötä, arjen elämisen myötä sekä vanhemmuutta jakaen. Vanhemmuus on isän tapa olla emotionaalisessa suhteessa ja fyysisessä vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Vanhemmuuden sanotaan olevan sitä, että tunnistaa lapsensa tarpeet sekä vastaa niihin parhaalla katsomallaan tavalla, näkee lapsen yksilönä, ottaa lapsen huomioon ja pitää huolta lapsesta. (Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010, 124.)

Sanotaan, että vanhemmaksi tulon jälkeen tulee vanhemmalle tarve ymmärtää omien vanhempiensa toimintatapoja, hakea näiltä turvaa ja jakaa kokemuksia omasta vanhemmuudestaan. Oma vanhemmuus peritään omilta vanhemmilta ja isovanhemmilta. Vanhemmuutta muokataan sen mukaan, mitä kukin pitää tärkeänä vanhemmuudessaan, mutta sen juuret johtavat pitkälle sukupolvien yli. Vanhemmuuden sanotaan olevan jatkuvaa järjestelemistä, joustamista, neuvottelemista, sopimista, rajojen asettamista ja rakastamista. Vanhemmuus on aikapulaa ja ajan antamista. Tässä kohtaa myös isovanhempien ja ystävien rooli nousee tärkeäksi osaksi arkea ja siinä jaksamista. (Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010, 124, 126.)

6.1 Isyyden syntyminen

Miesten juridinen isyys syntyy eri tavoilla. Avioliiton aikana syntyneen lapsen isän isyys tulee suoraan avioliiton perusteella, kun taas avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isän isyys pitää vahvistaa joko isyyden tunnustamisella tai tuomioistuimen päätöksellä. Mikäli äiti solmii uuden avioliiton ennen lapsen syntymää, on uusi aviomies suoraan lapsen isä. Puolisoiden erotilanteessa syntymättömän lapsen isän tulee tunnustaa lapsi tai häntä vastaan voidaan nostaa kante isyyden vahvistamiseksi. Lapsen syntymän jälkeen äidille tarjotaan mahdollisuutta isyyden selvittämiseen. Äidillä on lupa kieltäytyä, jos isyyttä ei ole jo tunnustettu. (Isyys 2012.)

Isäksi tuleminen on miehen elämän suurimpia muutoksia. Kaikki elämässä muuttuu; roolit, ajankäyttö, taloudellinen tilanne, puoliso sekä parisuhde. Miehen, niin kuin naisenkin, tunteet ailahtelevat suuntaan ja toiseen. Isyys voi olla surullista, kurjaa ja ärsyttävää, vaikka samaan aikaan se on ihanaa. (Ajatuksia isyydestä n.d.)

Isäksi tuleminen vaatii vuorovaikutustaitoja, keskustelua, jakamista ja sopimuksia. On osattava ilmaista tunteitaan ja tarpeitaan sekä asettua toisen asemaan. Äidin sanotaan yleensä olevan syvemmillä äitiydessä raskauden vuoksi. Isän sanotaan oppivan tuntemaan lapsensa vasta syntymän jälkeen, kun äiti taas kantaa lasta yhdeksän kuukautta ja oppii tässä ajassa jo tuntemaan lapsensa. Vaikka äiti on ravinnon ja sylin antaja, on isän rooli yhtä tärkeä. On rikkaus, että lapsella on vanhemmat, jotka kiinnittävät asioihin

eri tavoin huomiota ja, että lapsella on useampi turvallinen kiintymyssuhde. (Ajatuksia isyydestä n.d.)

6.2 Lapsen oikeus isään

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on astunut voimaan 20. heinäkuuta 1991. Sopimuksessa puhutaan lapsesta, ja lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita. YK julisti jokaisen lapsen omaavaan oikeuden erityiseen huolenpitoon ja apuun. Lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa onnellisessa, rakkauden täyteisessä sekä ymmärtäväisessä perheessä, ja saada mahdollisuus täysipainoiseen kehitykseen. Lapsella tulee olla mahdollisuus elää niin, että hän olisi valmis itsenäiseen elämään yhteiskunnassa aikuisena. YK:n julistuksessa sanotaan, että lapsi tulee kasvattaa rauhan, ihmisarvon, tasa-arvon, vapauden, suvaitsevaisuuden ja solidaarisuuden mukaisesti. (Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 2§.)

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (60/1991) yhdeksännen artiklan mukaan YK:n lasten oikeuksien sopimusvaltiot lupasivat, että lasta ei eroteta vanhemmistaan tahdonsa vastaisesti. Poikkeuksia tähän ovat toimivaltaiset viranomaiset, joiden päätöksiä mukaisesti erottaminen on lapsen edun mukaista. Kaikilla asianosaisilla on oikeus kaikissa toiminna tuoda julki mielipiteensä ja osallistua asiankäsittelyyn. Tällaisia tapauksia ovat muun muassa lapsen laiminlyönti, pahoinpitely tai erotilanteissa lapsen asumiseen liittyvät asiat. Lapsella on oikeus pitää yllä suhteita vanhempiinsa kun he asuvat erillään. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, mikäli se on lapsen etu. Yhdeksänessä artiklassa kerrotaan myös tilanteesta, jolloin lapsen ja vanhemman ero tapahtuu sopimusvaltion toimenpiteistä kuten vanhemman vankeudesta. Lapsella on oikeus saada tieto siitä missä hänen vanhempi on, jos se ei vaingoita lapsen kehitystä ja hyvinvointia.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta sanelee lapsen huollosta seuraavaa: ”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoin kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmis-suhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä”. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 luku 1 §.) Koska YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa todetaan, että lapsella on oikeus erityiseen huolenpitoon ja suojeluun, Suomi on ratifioinut YK:n yleissopimuksen 1991. Suomen perustuslaissa (1999) on lapsen oikeuksia koskevia säädöksiä. Tapaamisoikeudella turvataan lapsen oikeus pitää yllä suhdetta vanhempaansa ja tavata häntä. Lapsen vanhempien tulee pitää huolta, että lapsen etu on ensisijalla ja, että tapaamisoikeus toteutuu 1§:ssä säädettyjen periaatteiden mukaisesti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 luku 2 §.)

Lapselle on tärkeää pitää yhteyttä vanhempaansa. Suhde omaan vanhempaan rakentaa lapsen identiteettiä ja minäkuvaa. Mikäli yhteydenpito katkeaa ja lapsi ei saa tavata vanhempaansa, joka on vankilassa, lapsi vie-

raantuu vanhemmastaan. Lapsi saattaa kokea eron pelottavana ja siksi turvaamalla yhteydenpidon ja tapaamisen lapsen ja vanhemman välillä tuetaan myös lapsen kehitystä. (Lapsen oikeus tavata vankilassa olevaa vanhempaansa n.d.)

6.3 Kiintymyssuhde

Lapsen ja vankilassa olevan vanhemman suhde saattaa kärsiä vanhemman tuomion aikana riippuen siitä, miten hyvin vankilassa on järjestetty yhteydenpito lapsiin. Vanhemman vankilatuomio saattaa siis vaurioittaa lapsen kiintymyssuhdetta. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että jokaisessa vankilassa panostettaisiin vankien ja lasten yhteydenpitoon.

Turvallisen kiintymyssuhteen tärkein perusta on henkilökohtainen turvallisuus. Näin ollen pienen lapsen turvallisuuden varmistaminen on keskeinen osa rakennettaessa tämän kiintymyssuhdetta. Kun lapsen turvallisuus on taattu, lapsi kehittyy muillakin osin hyvin. Jos ihmiseltä puuttuu turvallisuus, hänen voimansa menevät pelkästään uhan vähentämiseen ja turvallisuuden luomiseen eri tavoin. Turvallisuuden ollessa taattu pieni lapsi pystyy tutkimaan maailmaansa ja käyttämään aivojansa kokonaisvaltaisesti. Turvallisuus on siis kaiken myöhemmän kehityksen perusta. (Hughes 2006, 26.)

Lapsen viisi ensimmäistä ikävuotta ovat erityisen merkityksellisiä kiintymysmallin syntymisen kannalta. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana kehittyy lapsen minuus, joka tapahtuu lapselle tärkeiden ja tuttujen ihmisten sekä kiintymyssuhteiden varassa. Tästä syystä ensimmäiset kolme vuotta lapsen elämässä ovat erityisen tärkeitä. Näin ollen liian pitkät erot ihmisistä, jotka ovat olleet lapsen elämässä alusta asti, voivat olla kehitysriskejä. Lapsella on kuitenkin viisivuotiaaksi asti erityinen herkkyys muodostaa turvallinen kiintymyssuhde aikuiseen, jos olosuhteet tähän ovat riittävän hyvät. (Rusanen 2011, 19–20.)

Yksilönvälisyys on tärkeä osa lapsen kehitystä tämän tutkiessa ympäröivää maailmaa. Primaarinen yksilönvälisyys tarkoittaa tilanteita, joissa pieni lapsi ja hänen vanhempansa löytävät toisensa ja samalla itsensä suhteessa toiseen. Tällöin lapsi näkee äitinsä tai isänsä katseesta, äänestä, kasvoista, kosketuksesta ja eleistä sen, miten häneen suhtaudutaan ja millainen hän on. Primaarinen yksilöidenvälisyys sisältää kahden ihmisen välisen henkilökohtaisen suhteen tässä ja nyt. Sekundaarinen yksilöidenvälisyys taas tarkoittaa tilanteita, joissa pieni lapsi havaitsee esimerkiksi ihmisiä, esineitä ja tapahtumia sekä tuntee, miten ne vaikuttavat häneen ja hänen vanhempiinsa. Vanhemman reaktio siis vaikuttaa siihen, minkälaisen merkityksen jokin asia lapselle antaa. Sekundaariseen yksilöidenvälisyyteen kuuluvatkin sekä kahden ihmisen henkilökohtainen suhde että heidän suhteensa ulkopuoliseen objektiin. (Hughes 2006, 26–27.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen kehitys voi vahingoittua, jos kiintymys lapselle emotionaalisesti tärkeisiin ihmisiin häiriintyy merkittävästi. Usein oletetaan, että lapsi voi vahingoittua vain epävakaa kodissa, mutta se voi tapahtua missä tahansa, turvallisenakin pidetyssä ympäristössä.

Lapsen kehitys voi vahingoittua myös silloin, kun hän joutuu eroon itselleen tärkeistä ihmisistä. (Rusanen 2011, 17.) Näin ollen vanhemman vankeilatuomio voi vaurioittaa lapsen kehitystä, koska hän joutuu silloin väistämättä eroon vanhemmastaan.

Vanhemman oma kiintymyshistoria vaikuttaa lapsen kehitykseen merkittävästi. Lapsen käytös saattaa herättää vanhemmassa muistoja hänen omasta isä- tai äitisuhteestaan, joita hän ei ole käsitellyt tai jotka ovat integroituneet heikosti. Tällöin vanhempi saattaa reagoida lapseensa ahdistuksella tai vihalla. Tämä johtuu vanhemman omasta turvattomuuden tunteesta eikä hän tällöin kykene tarjoamaan turvaa lapselleenkaan. Lapsi kuitenkin tarvitsee juuri nimenomaan turvaa vanhemmiltaan, jotta hän voi oppia uusia käyttäytymisen ja tunne-elämän malleja. (Hughes 2006, 29.) Osalla haastateltavistamme oli itsellään taustalla heikko isäsuhde, jonka he totesivat itsekin vaikuttavan omaan suhteeseen lapsen kanssa.

Sellainen vanhempi, jolla on itsellään ollut turvallinen kiintymyssuhde vanhempiinsa, pystyy olemaan aidosti läsnä tunnetasolla, reagoimaan herkästi ja olemaan saatavilla silloinkin, kun lapsi itse ei pysty säätelemään omia tunteitaan tai kognitiivista käyttäytymistään. Vanhempi reagoi tällöin lapsen käytöksen taustalla oleviin tunteisiin eikä niinkään käytökseen. (Hughes 2006, 29.)

Aikuisen kyvyttömyys käsitellä omia lapsuuden traumojaan voi olla syynä hänen kyvyttömyyteensä olla hyvä vanhempi. Aikuisella saattaa olla negatiivinen mielikuva itsestään lapsena, jolloin kielteiset kokemukset voivat tulla esille hänen ollessaan vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa. Jos aikuinen ei kykene muistamaan positiivisia mielikuvia itsestään lapsena, lapsi ja lapsuus voivat herättää hänessä pääasiassa negatiivisia tuntemuksia. Tällöin hänen suhtautuminen lapseensa voi olla lapsen kehitykselle vahingollista. (Rusanen 2011, 75–76.)

Jos vauva tai pikkulapsi jää ilman vanhemman huomiota tai hänelle ollaan vain vihaisia ja huudetaan, hän ei pääse kokemaan lohtua, turvaa ja mielihyvää, jonka hänen vanhempansa voisivat tarjota. Pikkuhiljaa tällainen lapsi lopettaa hoivaamisen ja mielihyvää tuottavan vuorovaikutuksen odottamisen. Näin ollen lapsi ei pysty kehittymään samalla lailla kuin ne lapset, joista huolehditaan kunnolla. Hänen on vaikea tai mahdotonta nauttia fyysisestä hyvinolon tunteesta, joka on tärkeää silloin, kun lapsi alkaa tunnistaa itsensä. Tällaisen lapsen tunne-elämän kehittyminen on eheytyvätöntä ja säätelemätöntä. (Hughes 2006, 119–120.)

Kun lapsi kokee vihaa, hylkäämistä ja huonoa kohtelua, se tuo mukanaan häpeän tunteen. Lyhykestoinen häpeän tunne toimii lapsen sosiaalistamisen välineenä, mutta pitkäkestoinen valtava häpeän tunne tuhoaa lapsen omanarvontunnon. Tässä vaiheessa lapsi menettää kyvyn itsensä hillitsemiseen ja hänen käytöksensä saattaa mennä äärimmäisyyksiin eikä hän kykene myöskään tunnistamaan omia tunteitaan. Jos tällainen lapsi jotain tuntee, se on useimmiten häpeää ja raivoa. (Hughes 2006, 119–120.)

Turvaton kiintymysmalli kehittyy vähitellen silloin, kun aikuinen reagoi lapsen hätään epäjohdonmukaisesti tai ei reagoi siihen ollenkaan. Aikuisen reagoidessa huonosti tai ei ollenkaan, lapsi pyrkii hakemaan jonkin toisen tavan, jolla saisi aikuisen hoivaamaan häntä edes vähän. Jos aikuinen toistuvasti torjuu lapsen kovaääniset vaatimukset paheksumalla tai reagoimatta lainkaan, lapsi muuttaa käyttäytymistään passiiviseksi ja syrjäanvetäytyväksi, ja koittaa tällä tavoin saada aikuisen huomiota. Pitkällä aikavälillä tällaisesta toimintamallista syntyy välttelevä kiintymyssuhde. Tällainen lapsi saattaa olla ulkoisesti rauhallinen, vaikka hän sisäisesti olisi aivan kauhuissaan. (Rusanen 2011, 66–67.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää isien näkemys tarvitsemastaan tuesta isyyden vahvistamiseen vankeuden aikana ja sen jälkeen. Tällä selvittämällä keinoin vanki-isien isyyttä voidaan vahvistaa vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen. Tutkimuskysymyksiämme ovat: Miten isyys on vahvistunut vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen sekä: Millaista tukea isät kaipaavat vanhemmuuteensa vankeudessa olon aikana ja sen jälkeen?

Tutkimustehtävään kerättiin aineistoa laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella. Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista ja se toteutetaan todellisissa ympäristöissä. Laadullisessa tutkimuksessa luotetaan tutkijaan sekä tutkittavaan ja haastattelun voimaan eikä niinkään erilaisiin testeihin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavat valitaan erityisin perustein, ei satunnaisesti. Tutkimus tehdään, jotta tutkittavien oma ääni pääsee esille. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

Tutkimukseen osallistuneet isät löytyivät vankeinhoidon kuntouttavasta työstä vastaavien työntekijöiden kautta. Lähetimme heidän kauttaan haastattelutiedotteen (liite 1) ja markkinointikirjeen (liite 2) isille, joiden myötä työntekijöille ilmoitautui vapaaehtoisia haastateltavia. Tutkimukseen osallistui vankeusrangaistusta suorittavia isejä sekä jo vapautuneita isejä. Näin tutkimukseen saatiin kokemuksellista ääntä sekä vankeusajalta että sen jälkeiseltä ajalta isien itsensä kokemana

Teemahaastattelut pidimme kolmelle vanki-isälle sekä kolmelle vankilasta jo vapautuneelle isälle. Haastateltavien isien lapsista osa oli alle kouluikäisiä, osa teini-ikäisiä ja osa jo aikuisia. Kysymykset (liite 3 ja liite 4) haastatteluihin valittiin tarkoin, jotta saatiin mahdollisimman kattava näkemys tutkittavasta aiheesta. Haastattelut tehtiin parityöskentelynä, jolloin toinen teki muistiinpanoja ja toinen haastatteli. Haastattelut nauhoitettiin muistiinpanojen tueksi.

Haastattelua aineiston keruumenetelmänä pidetään ainutlaatuisena omine etuineen sekä haittoineen. Haastattelutilanteessa ollaan suorassa ja välittömässä vuorovaikutustilanteessa tutkittavan kanssa. Haastatteluiden etuna pidetään muun muassa tilanteiden joustavuutta, tutkittavien aktiivista osallistumista sekä vastausten tulkitsemista ilmeistä ja eleistä. Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelua on yleisesti käytetty, sanotaan, että tutkimuskohteen on oltava ennestään tuntematonta ja vähän tutkittua, jotta en-

nakkoasetelmia olisi mahdollisimman vähän. (Hirsjärvi ym. 2007, 199–201).

Haastattelua pidetään yhdenlaisena keskusteluna, jossa haastattelijalla on kysymyksiä, joiden avulla keskustelua voidaan pitää yllä. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutussuhteessa tutkittavan kanssa, jolloin molempien osapuolien tulee olla aitoja ja haastateltava on nähtävä subjektisena. Haastattelutilanteessa voidaan syventää saatuja vastauksia lisäkysymyksillä. Teemahaastattelua käytetään usein kasvatustieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa kvalitatiivisen tutkimuksen peruseriaatteita. Siinä on tyyppillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymykset eivät ole tarkkaan muotoiltuja. Teemahaastattelu on avoimen- ja loma-kehaastattelun välimuoto. (Hirsjärvi ym. 2005, 193–194, 197.)

Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan teemahaastattelun pohjimmaisena ajatuksena on edetä etukäteen valittujen teemojen mukaan. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavan omaa kokemusta ja tulkintaa asioista. Teemahaastattelussa pyritään saamaan tutkimustehtävän mukaisia vastauksia, joten kysymysten tulee olla etukäteen suunniteltuja teemojen kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastatteluista kerättyä materiaalia käytettiin vain opinnäytetyötämme varten. Haastattelujen vastaukset analysoitiin ja niistä kerättiin tarvitsemamme tieto opinnäytetyöhömmä. Materiaalit tallennettiin henkilökohtaisille tietokoneille tai muistitikuille, ei julkisille tietokoneille. Opinnäytetyössä ei näy yksittäisen haastateltavan vastaukset, eivätkä haastateltavat ole tunnistettavissa vastausten analysoinnissa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen nauhoitukset haastatteluista poistettiin sekä muistiinpanot hävitettiin.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä mukana ovat tieteen harjoittamisen ihanteet: rehellisyys, avoimuus ja kriittisyys. Tutkimusaineistojen keruu, käsittely ja asianmukainen arkistointi liittyvät olennaisesti tiedon tarkistettavuuteen ja luotettavuuteen. Tutkittavien ihmisten ja heidän yhteisöjensä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja tutkimuksesta aiheutuvan vahingon välttäminen ovat osa tutkimusetiikkaa. (Kuula 2006, 24–29.)

Tutkimukseen liittyvät aina eettiset ongelmat. Tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Tutkimustulokset voivat vaikuttaa eettisiin ratkaisuihin ja eettiset arvot ja normit voivat puolestaan vaikuttaa tutkijan tekemiin ratkaisuihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Ihmistieteissä tärkeimpinä eettisinä periaatteina voidaan pitää informointiin perustuvaa suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä. Ihmistieteissä eettisiä kysymyksiä tulee vastaan tutkimuksen joka vaiheessa. Haastattelun ollessa kyseessä eettiset ongelmat ovat erityisen monitahoisia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 19–20.)

Eettinen ajattelu tarkoittaa kykyä pohtia omien ja yhteisön arvojen kautta sitä, mikä jossain tilanteessa on oikein tai väärin. Lait ja eettiset normit auttavat konkreettisten ratkaisujen tekemisessä, mutta tutkimustyössä teh-

tävistä valinnoista ja ratkaisuista on jokainen itse vastuussa. Moraali ja etiikka voidaan erottaa toisistaan. Tällöin moraalilla tarkoitetaan ihmisten tekoja. Näitä tekoja arvioidaan joidenkin normien mukaan joko moraalisiksi tai epämoraalisiksi. Etiikalla puolestaan tarkoitetaan moraalisiin kysymyksiin kohdistuvaa tutkimusta, tieteen alaa, jonka kohteena on moraalii. (Kuula 2006, 21–22.)

Työelämäyhteydet varmistivat asiakkaiden suostumukset haastatteluihin ennen haastatteluja. Pyysimme työelämää korostamaan haastatteluiden luottamuksellisuutta, anonymiteettisuoja ja yksilöhaastattelua. Ennen haastattelujen alkamista pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan haastattelun suostumuslomakkeen (liite 5). Lupakaavakkeessa lupasimme, että haastateltavien anonymiteetti säilyy ja että haastatteluista syntyvät materiaalit hävitetään välittömästi opinnäytetyön valmistuttua. Samassa lupakaavakkeessa haastateltavat puolestaan sitoutuivat haastatteluihin ja antoivat meille luvan käyttää haastattelumateriaalia tutkimuksessamme.

Tutkimuksen alussa meillä ei ollut ennakkokäsityksiä vankilamaailmasta, koska emme ole rikosseuraamusalan asiantuntijoita, emmekä ole työskennelleet alalla. Haastateltavista emme etukäteen tiedäneet mitään, joten myöskään heitä kohtaan meillä ei ollut ennakkokäsityksiä. Haastatteluihin osallistuvien vanki-isien ei tarvinnut puolustella tai selittää tekojaan meille, vaan heillä oli lupa puhua juuri sen verran kuin halusivat ilman, että heitä arvosteltiin.

Haastattelutilanteissa tulee aina ottaa huomioon mahdollinen jännittäminen ja stressitila, mitkä saattavat vaikuttaa haastattelutilanteeseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 19–20.) Haastattelutilanteet olivat keskustelevia, avoimia sekä luottamuksellisia ja sitä kautta stressittömiä. Haastateltavat puhuivat avoimesti, eikä heistä huokunut hermostuneisuutta.

Haastattelujen koonnissa ja analysoinnissa on aina otettava huomioon tutkimustulosten luotettavuus. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 19–20). Haastattelujen laatuun voidaan vaikuttaa tekemällä haastattelurunko. Ennalta voidaan sopia, kuka esittää kysymykset ja vie keskustelua eteenpäin ja kuka kirjoittaa muistiinpanoja. Teemat on hyvä pitää mielessä sekä valmistautua haastattelutilanteeseen etukäteen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 184).

Haastattelukysymykset laadittiin niin, että ne eivät olisi johdattelevia eivätkä vastattavissa kyllä tai ei. Kysymysten kautta pyrittiin saamaan aikaiseksi keskustelua. Tutkimustulosten luotettavuuden puolesta puhuu haastattelujen vapaaehtoisuus sekä luottamuksellisuus.

Tässä tutkimuksessa tutkijoita oli kaksi, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijoiden henkilökohtaiset näkemykset eivät pääse ohjaamaan tutkimusta silloin, kun tutkijoita on kaksi ja he voivat tarkkailla toistensa työskentelyä. Tämä edesauttaa myös tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan myös sillä, että aineistoon palattiin useita kertoja. Näin voitiin varmistaa tulkintojen oikeellisuus sekä se, etteivät tutkijoiden omat näkemykset päässeet vaikuttamaan tuloksiin.

Analysointivaiheessa tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan myös sillä, että haastatteluista käytettiin nimiä haastattelu yksi, haastattelu kaksi ja niin edelleen, jolloin vältettiin nimien ja muiden tunnistettavien tietojen käyttöä. Myöskään yksittäisen haastateltavan mielipidettä ei nostettu esille tutkimustuloksena, jotta anonyymiteetti säilyisi. Suorat lainaukset haastatteluista osoittavat analyysin oikeellisuutta.

Haastattelujen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että haastateltavat isät olivat vankeinhoidon kuntouttavasta työstä vastaavien työntekijöiden valitsemia ja sellaisia, joiden kanssa oli jo jonkin aikaa työskennelty. Työntekijöiden näkökulmasta haastateltavat olivat isejä, jotka olivat jo tulleet sinuiksi tuomionsa kanssa ja valmiita puhumaan isyydestään. Tämä saattoi vaikuttaa vastauksiin, mutta sitä ei pidetty merkityksellisenä asiana tutkimuksen kannalta.

Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että haastattelut tehtiin suhteellisen pienellä alueella ja niihin osallistui vain kuusi haastateltavaa. Näin ollen vastaukset eivät varsinaisesti ole yleistettävissä koko Suomea kattaviksi tuloksiksi. Osa haastatteluista oli kuitenkin suorittanut tuomiotaan tai aikaisempia tuomioitaan eri puolella Suomea, jolloin haastatteluissa nousi esille isien asema vankiloissa Suomessa yleensä.

7.2 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta, aineiston koonti luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa sekä ihmisten käyttö tiedon keruun instrumentteina. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille, kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.) Tutkimusta ohjaa aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Tarkoitus ohjaa tutkimusstrategisia valintoja ja tarkoitus voi olla kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Tutkimukseen voi sisältyä enemmän kuin yksi tarkoitus. (Hirsjärvi ym. 2005, 128–130.)

Tutkimuksen tulokset tulee selittää ja tulkita analysoinnin jälkeen, eli tuloksista tehdään johtopäätöksiä. Tutkimustulosten analysoinnin jälkeen tuloksista pitäisi laatia synteesejä, mitkä antavat vastauksia selkeästi pääkohdille, eikä lukijalle jää näin epäselvyyksiä tutkimustuloksista. Johtopäätökset kertovat tutkimustulosten merkityksestä tutkimustulokseen sekä laajempaan kontekstiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 224–225.)

Tutkimus analysoitiin aineistolähtöisesti ja teemoittelun kautta. Teemoittelussa painotettiin sitä, mitä jokainen isä kertoi asetetusta teemasta. Teemoittelussa on kyse kvalitatiivisen aineiston ryhmittelystä ja paloittelusta erilaisten aihepiirien eli teemojen mukaisesti. Näin voidaan verrata asetettujen teemojen esiintymistä vastauksissa sekä nostaa esille isien nostamia aiheita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Aineistoa käsiteltiin yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman kattavia.

Haastatteluissa nousi esille paljon mielenkiintoisia näkemyksiä ja mielipiteitä, joista olisi saanut paljon ylimääräistäkin aineistoa. Tämän vuoksi olikin tärkeää eritellä aineistosta ne asiat, jotka liittyivät tutkimukseen, ja jotka vastasivat tutkimustehtävään ja -kysymyksiin. Paljon materiaalia jäi myös tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne eivät liittyneet tutkimukseen.

Aineiston analyysi aloitettiin kuuntelemalla haastattelut ja litteroimalla niistä tärkeimmät osat. Haastatteluja käsiteltiin kysymyksittäin niin, että jokaista vastausta pohdittiin sen omasta näkökulmasta lähtien. Tämän jälkeen tuloksiin nostettiin sellaiset asiat, jotka toistuivat useammassa haastatteluissa. Näin esille nousi myös teemoja, jotka esiintyivät useammassa haastattelussa. Tällaiset teemat ovat luotettavia ja merkityksellisiä, koska ne eivät ole vain kysymyksistä mieleen nousseita asioita.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkittavaa aihetta lähestyttiin kahdesta eri näkökulmasta tutkimuskysymysten avulla. Ensinnäkin tutkittiin, miten haastateltujen isyys on vahvistunut vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen, ja toiseksi minkälaista tukea isät kaipaavat vanhemmuuteensa vankeuden aikana ja sen jälkeen. Tutkimustulokset on jaoteltu tutkimuskysymysten sekä merkittävimmiksi nousseiden teemojen mukaisesti. Johtopäätöksissä vastataan tutkimuskysymyksiin saatujen tulosten pohjalta.

Tutkimukseen osallistuneet isät kokivat saaneensa suurimman tuen ja avun omilta vanhemmiltaan, sisaruksiltaan ja muilta lähipiirinsä ihmisiltä. Jokainen haastatelluista oli sitä mieltä, että isyyttä ei tarvitse tukea, vaan se tulee luonnostaan. Näin ollen kuntoutuksesta vastaavilta työntekijöiltä saatu tuki koettiin apuna käytännönjärjestelyissä, mutta sitä ei pidetty niin merkityksellisenä kuin omalta lähipiiriltä saatua apua.

Lähes kaikki haastatellut isät olivat sitä mieltä, että heidän isyytensä oli vahvistunut vankeusrangaistuksen aikana. Tähän kuitenkin vaikutti haastatellun tausta ja se minkälainen hänen suhteensa lapseen oli ollut ennen vankeusrangaistuksen alkamista. Yksikään haastatelluista ei kuitenkaan sanonut suhteen huonontuneen tuomion vuoksi.

Aineistosta käy ilmi, että suljetuissa vankiloissa on huomattavasti enemmän kehitettävää perhetyön suhteen kuin avolaitoksissa, ja että myös eri avolaitosten välillä on eroja. Kaikissa suljetuissa vankiloissa ei ole ollenkaan perhetyöntekijää, jolloin isän ja lapsen yhteydenpito riippuu vartijoista. Osa haastatelluista isistä oli suorittanut tuomiotaan myös suljetussa laitoksessa ja kaikilla suhde lapseen oli heikentynyt tai jopa katkennut tuomion aikana, ja vasta avolaitoksessa tai vapautumisen jälkeen suhde oli jälleen parantunut. Suhteen tukemista pidettiin tärkeänä.

Ni se ei paljoo tarttis, et jos ne sais jostaan kiinni, mihin ne vois takertua. Ni se vois riittää. Ja yks ois tietenki jos niillä olis niinku, tai jos niitä autettais tai tuettais siinä, että ne saa uudelleen suhteen omaan lapseen tai sais sen säilytettyä

8.1 Isyys vankilassa

Lähes jokainen haastateltu isä sanoi hyvän isän olevan sellainen, joka osallistuu ja on läsnä lapsen elämässä. Parasta isyydessä todettiin olevan sen, kun lapsi rakastaa ehdoitta ja saa myös itse rakastaa. Lapsen kasvun seuraaminen ja uuden oppiminen koettiin myös tärkeäksi asiaksi. Lähes jokainen isä sanoi, että lapsen rakkaus tekee hänestä isän. Kuitenkaan isyys ei ollut yhdellekään isälle itsestäänselvyys.

Saa antaa rakkautta ja tuntee sitä vilpittömästi rakkautta.

Kysymys voiko vankilasta käsin olla hyvä isä, herätti ristiriitaisia vastauksia. Vankilassa olo asettaa rajoituksia yhteydenpidolle ja tapaamisille, jolloin isä ei voi olla niin paljon läsnä lapsen elämässä kuin haluaisi. Tämän vuoksi osa isistä oli sitä mieltä, että vankilasta käsin ei voi olla hyvä isä. Osan mielestä vankilassa olo ei kuitenkaan vaikuttanut isyyteen rajoituksesta huolimatta tai sen nähtiin vain hieman hankaloittavan isyyttä.

Vaikeeta se on, kun ethän sä voi olla isä jos sä et oo läsnä.

On se semmonen etäsuhde kuitenkin

Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että oma isäsuhte on vaikuttanut myös heidän suhteeseensa omiin lapsiinsa. Lähes kaikilla isillä on ollut huono suhde omaan isäänsä ja osalla tähän on ollut osasyynä isän alkoholin käyttö. Vain pienellä osalla isistä oli ollut hyvä suhde omaan isäänsä. Isät myös pitivät vanhemmilta saatua mallia tärkeänä tekijänä sille, miten itse omassa elämässään toimii. Huonon isäsuhteen kokeneet isät myös sanoivat, että osaavat nyt sen vuoksi olla itse parempia isejä omille lapsilleen.

Kotoa tulee se peruspohja, kuinka jaksaa näitä maailman myrskyjä.

Sillä on merkitystä minkälaiset vanhemmat on ollut ja minkälaisen aikuisten kanssa on joutunut elämään.

Siihen on varmaan vaikutusta mihin mä oon.. Miten mä oon ajautunut tonne mihin mä oon ajautunut, mut on siin ollut hyvätkin puolensa, et ehkä mä osaisin sitten olla parempi isä, kun on nähnyt ne huonotki puolet

8.2 Isyyden vahvistuminen

Suurin osa isistä sanoi, että suhde lapsiin on vahvistunut vankilassa olon aikana. Loppujen mielestä suhde oli pysynyt yhtä hyvänä kuin ennen tuomiota. Osalla isistä oli itsellään taustalla päihteiden käyttöä ja se oli vaikuttanut isän ja lasten suhteeseen. Isän päihdeongelman vuoksi yhteydenpito oli ollut vähäistä tai sitä ei ollut ollenkaan. Halua yhteydenpitoon saattoi olla, mutta päihteet olivat kuitenkin olleet tärkeämmässä osassa isi-

en elämää. Vankilassa päihteitä ei ollut käytetty, jolloin isä-lapsi -suhteen oli ollut mahdollista vahvistua.

Ei se oo ikinä ollu haluumisest kii, mutta sitte ku ei oo ollu selvinpään

Osa isistä oli tuomionsa vuoksi ollut vuosia poissa lastensa elämästä ja vasta avolaitokseen siirtyessä heidän oli mahdollista alkaa rakentaa suhdetta lapsiinsa uudestaan. Vankilan perhetyön tehtävä onkin tukea verkostojen uudelleen luomista perheenjäseniin, lähiomaisiin sekä tuttaviiin. Yhteydenpito lapsiin voi myös lisääntyä vankeuden aikana. Tämä johtuu usein myös vankilan päihteettömyydestä.

Mä olin vähän vähemmän tekemisissä kun nytten.

Tuntuu että näin vankilassa olon aikana vähä paraniki

Isät kertoivat, kuinka heidän huolenpitonsa lapsista oli kasvanut vankeuden myötä ja kuinka kasvatustapa oli muuttunut. Perhetyön tehtävä onkin luoda vanhempiin vanhemmuutta ja uskoa olla vanhempi sekä tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Perhetyö opettaa, kuinka lasta rakastetaan ehdoitta, kuinka lapselle asetetaan rajat rakkaudesta lapseen. Perhetyö sekä vankeusrangaistuksen suorittaminen olivat entistä enemmän vahvistaneet käsitystä siitä, kuinka tärkeää on yhdessä olo lapsen kanssa.

Silloin kun ei saa olla koko aikaa lapsen kanssa, niin se on se suurin rangaistus.

Moni iseistä sanoi osaavansa arvostaa isänä olemista ja lapsen kanssa olemista nyt enemmän, kuin ennen tuomiota. Tästä syystä moni totesikin haluavansa nykyään olla lapsen kanssa enemmän tekemisissä ja osallistua kaikkeen mahdolliseen tämän elämässä. Jokainen isä myös sanoi haluavansa kasvattaa omat lapsensa niin, että he tietävät mikä on oikein ja mikä väärin. Kaikille haastatelluille oli tärkeää, että oma lapsi ei tee samoja virheitä kuin isä on tehnyt.

Yritän kasvattaa siihen, että se suunta ei alun alkaenkaan lähtis siihen suuntaan. Pysyis sellanen ote elämään ja positiivisuus.

Arvot, mitkä opitaan jo pienenä, ne on aika tärkeitä. Mikä on oikein ja mikä on väärin. Kunnioitetaan toisia ihmisiä.

8.3 Tuen tarve isyyteen vankilassa

Kukaan iseistä ei kokenut tarvitsevänsä tukea isyyteensä. Isät kertoivat, että isyys kasvaa lapsen kasvaessa ja isyys syntyy sitä myöden luonnostaan. Tukea kaivattiin lähinnä tapaamisten ja yhteydenpidon käytännönjärjestelyihin. Jokainen haastateltu, joka oli ollut suljetussa vankilassa, korosti suljettujen ja avointen vankiloiden eroja.

Siis mun isyyttäni ei oo tarvinnut tukea

Se isyyden tukeminen.. Mä en niinku tarvii sellasta isyyden tukemista

Mä tunnistan olevani isä ja pyrin olee mahdollisimman hyvä isä ja haluan olla mahdollisimman paljon kontaktissa lapseen

Suljetuissa vankiloissa olleet isät kertoivat tuen tarpeen olevan suurta ja he kokivatkin, että tukea ei ollut lainkaan tarjolla, koska suljetuissa vankiloissa ei usein ollut perhetyöntekijöitä. Suljetuissa vankiloissa vanhempien ja lasten tapaamiset ovat paljon rajoitetumpia kuin avovankiloissa, ja useasti suhde lapseen olikin heikentynyt tai katkennut kokonaan tuomion aikana.

Vanhimman lapsen kanssa on vaikuttanut, kuitenkin kasvanut ilman isää

Suljetuissa vankiloissa tapaamiset ovat myös yleensä niin sanottuja pleksi-tapaamisia, jolloin isän ja lapsen välissä on läpinäkyvä väliseinä. Lisäksi tapaamisissa oli usein monta muutakin isää samaan aikaan. Tällaiset tapaamiset koettiin lasten kannalta todella huonoiksi, eivätkä isät itsekään niistä pitäneet, koska niissä ei saanut ottaa lasta syliin tai muutenkaan osoittaa fyysisistä läheisyyttä lapselle. Tämän vuoksi lasten tapaamiset saattoivat jäädä kokonaan. Lapsitapaamisia toivottiin mahdollisimman neutraaleihin ja ei-laitosmaisiiin olosuhteisiin, joita suljetuissa vankiloissa ei isien mukaan ollut lainkaan.

Lapsitapaamistilat, jossa on tämmösiä pyöreitä pöytiä, mis on matalampi pleksi välissä, perhe on siinä kumminki pöydän toisella puolella. Siel saattaa olla kaksikymment perhettä samaan aikaan ja vartijoita pyörii

Se on järkyttävä tilanne. Sit ei kuitenkaan saa olla kosketuksissa

Varsinki kivitaloissa pitäs olla mahdollisimman neutraalissa ja niinkun mahdollisimman epälaitosmaisissa olosuhteissa

Vartijat hoitavat usein tapaamiset ja mahdollistavat yhteydenpidon lapsiin suljetuissa vankiloissa. Soittoajat olivat usein vain kymmenen minuuttia ja puheluita sai soittaa yhden päivässä tai vain joka toinen päivä. Osa vartijoista saattoi antaa soittaa joka päivä ja osa vartijoista saattoi pitää jo vastaajaan mennyttä puhelua puheluna. Kohtelu siis ei välttämättä ollut tasa-puolista ja se riippuikin paljon vartijasta.

Kaikki menee anomuksien kautta ja ne käsittelee vartijahenkilökunta, jonka kans ollaan päivittäin tekemisissä, vastakkain ja sukset ristissä. Se ei vaan toimi se systeemi. Siel ei välitetä perheistä. Siel ollaan kirjaimellisesti kärsimässä rangaistusta ja kärsimässä rangaistusta oli perhettä tai ei

Ja sitte riippu nytten vartijasta ketä siel oli sitten, ni tota toiset anto soittaa niinku joka päivä. Et se riippu aina ketä siel istu siel kopissa

Suljetuissa vankiloissa olleet isät kritisoivat perhetyön puuttumista. Perhetyö koettiin tärkeänä, koska sen avulla vangeilla olisi mahdollisuus pitää yllä ja vahvistaa suhteita siviiliin päin. Näitä suhteita pidettiin erittäin tärkeinä kuntoutumisen ja siviiliin paluun kannalta. Osa pidemmän tuomion suorittaneista isistä toivoi perhetyötä juurikin aikaisemmassa vaiheessa, jolloin isää ja lasta olisi helpompi tukea.

Sinne pitäis ensinnäkin saada perhetyöntekijä

Ehkä aikasemmassa vaiheessa ois voinu saada, et sitä ois kaihannu

Kyl mä nään, että se perhetyö vankilassa on äärimmäisen tärkeää. Perhe on sellanen asia, joka pitää ihmisen kaidalla tiellä.

Yksinäiset ihmiset ajautuu aina vaan takaisin vankilaan.

Avolaitoksissa tapaamiset ja yhteydenpito ovat paljon vapaampia. Monissa avolaitoksissa vangit saivat pitää omia puhelimiaan osan päivästä ja käyttää niitä vapaasti. Tämä mahdollisti tiiviin yhteydenpidon lasten kanssa ja tähän käytäntöön kaikki isät olivat tyytyväisiä.

Joka ilta mä soitan ja luen sille iltasadun puhelimessa

Isien mukaan avolaitoksissa ja suljetuissa vankiloissa yhteistä oli se, että missään ei tarjottua apua tai tukea, vaan sitä joutui aina itse pyytämään. Pyydettyä apua oli kuitenkin aina saanut ja useimmiten myös kaikki anottu tapaamiset ja vapaat oli myönnetty sen puitteissa, miten se vankilasta käsin oli mahdollista, avolaitoksissa luonnollisesti helpommin kuin suljetuissa.

Ei kyl siel kaikki ite haetaan

Kaikki isät kaipasivat enemmän mahdollisuuksia tavata lapsiaan. Samalla he kuitenkin tiedostivat sen, että vankilassa ollessa ei ole mahdollista tavata lapsia niin paljon kuin siviilissä. Varsinkin ne isät, joilla oli pieniä lapsia ja olivat ennen tuomiotaan olleet lähi-isiä, olisivat halunneet tavata lapsiaan useammin.

No se ois tietenkin useemmin ja pitempi aika

Ollaan kuitenkin rangaistuslaitoksessa, elikkä totuushan on se ettei täältä mennä ihan mitenkä vaan.

Jokainen haastateltava isä kertoi perhesuhteiden sekä tukiverkoston näytelleen suurta osaa ryhdistäytymisessä tai jaksamisessa tuomion aikana ja sen jälkeen. Niissä vankiloissa, joissa perhetyötä järjestettiin, perheen tuki

ja turva olivat oleellinen osa perhetyötä. Perhesuhteiden ylläpitäminen vankeuden aikana on tärkeää ja osaltaan myös haastavaa. Osa iseistä korosti sitä, että kukaan vankilassa oleva ei ole niin sanottu menetetty tapaus. Näin ollen jokaista vankilassa olevaa pitäisikin tukea perhesuhteiden säilyttämisessä.

Mä tiän siis henkilökohtaisesti mä tunnen semmosia kavereita, jotka on niinku yhteiskunnan mittapuun mukaan tosi pahoja ja vaarallisia, mut sitten ne on niinku, ne aidosti rakastaa omia lapsiaan

Ensinnäkään mä en usko siihen ollenkaan, et kukaan meistä vankilassa olevista olis niinku menetetty

8.4 Tuen tarve isyyteen vapautumisen jälkeen

Jokainen haastatteluiden aikaan vankilassa ollut isä odotti vapautumista ja paluuta perheen luokse. Koevapaudessa olleet isät sanoivat vapautumisen ja siviiliin paluun ollen haaste niin vangille itselleen kuin kotona olleelle perheelle. Perheen arki on ollut tietynlaista isän ollessa poissa kotoa ja isän palatessa takaisin perheen arkeen, oli uusien rutiinien luominen ajan-kohtaista. Tämän lisäksi isä voi joutua luomaan oman auktoriteettinsa lapsiin uudestaan saadakseen taas tasavertaisen roolin perheen äidin kanssa.

Osa iseistä nosti esiin syrjäytymiskierteen katkaisemisen. Isyyttä ja eritoten elämän arvokkuutta pitäisi enemmän arvostaa myös vankilassa ja puuttua erityisesti syrjäytyneisiin nuoriin yhteiskunnallisella tasolla. Sukupolvia ylittävä syrjäytymisen kierre nousi myös haastatteluissa esiin ja siihen puuttumista pidettiin todella tärkeänä asiana. Perheitä pitäisikin tukea niin, etteivät perheen lapset syrjäydy, vaikka isä olisi syrjäytynyt.

Mun suvussa se on periytynyt ja mä pistän pisteen sille. Mun kakaroista ei kukaan syrjäydy, ihan varmasti ei syrjäydy.

Osa iseistä oli vapautumisensa jälkeen ollut perhetyön asiakkaana. Perhetyöntekijältä oli saatu apua kasvatukseen, perheeseen ja parisuhteeseen liittyvissä asioissa. Perhetyö oli koettu hyvänä asiana. Vapautumisen jälkeistä tukea oli saatu myös Yhdyskuntaseuraamusviraston työntekijöiltä. Tämä tuki oli lähinnä keskusteluapua ja käytännönasioissa, kuten erilaisen tukien hakemisessa avustamista. Myös tätä pidettiin hyvänä käytäntönä.

Vähän se pitää vielä kiinni siellä linnassa kuitenkin. Tulee sellainen olo, että muista nyt olla kiltisti

Ton kaa ku mä keskustelen ni se on niinku auttanu mua miettimää vähän asioita

Yleisesti ottaen isät kuitenkin olivat sitä mieltä, että he eivät tarvitse isyyteensä tukea vapautumisen jälkeenkään. He olivat sitä mieltä, että isyys tulisi luonnostaan myös vapautumisen jälkeen. Moni pitikin perheensä ai-

noana ongelmana sitä, että isä oli vankilassa. Varsinkin ne isät, joilla ei ollut päihdeongelmaa ennen tuomiota, kokivat voivansa jatkaa perhe-elämää ja isänä olemista siitä, mihin se ennen tuomiota oli jäänyt.

Oman lähiverkoston apu ja tuki koettiin myös vapautumisessa tärkeämmäksi kuin vankilan tarjoama apu. Monella olikin hyvät suhteet omiin vanhempiin tai sukulaisiin ja heiltä sai tarvittaessa apua. Jo vapautuneet isät, joiden luona kävi perhetyöntekijä, arvostivat saamaansa apua kuten myös yhteiskuntaseuraamusviraston tarjoamaa apua. He kuitenkin olivat myös sitä mieltä, että siitä olisi varmasti enemmän apua silloin, jos perheen asiat olisivat huonommin.

Jos menis huonosti, ni siitä ois varmaan enemmän apua, mut nyt kun menee hyvin, ni ei oikein osaa sanoa onko siitä apua.

Vielä vankilassa olevat isät eivät etukäteen nähneet apua tarpeelliseksi. He olivat sitä mieltä, että he pärjäävät oman perheensä kanssa ilman apuakin. Isät kokivat, että vankeusrangaistus oli muuttanut ajatuksia niin, että vapautumisen jälkeen he haluavat olla entistä enemmän lastensa kanssa tekemisissä. Samaa sanoivat jo vapautuneet isät ja he olivat tätä jo toteuttaneet käytännössäkin.

Sen verran saattais olla mua muuttanut, että aion kyllä antaa paljon enemmän vielä aikaa lapselle.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellä esitellyt tutkimustulokset ovat nousseet suoraan haastattelujen aiheistosta. Tutkimuksen tulosten perusteella tehdyt johtopäätökset esitellään tässä kappaleessa. Johtopäätöksiä peilataan taustalla olevaan teoriaan ja tulosten perusteella jokaisen on mahdollista tehdä myös omia johtopäätöksiään.

Vankilassa olevia isejä ja heidän lapsiaan on aikaisemmin tutkittu todella vähän. Kaukorannan (2009) tutkimuksessa on tutkittu vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä, mutta siinäkään ei syvällisesti paneuduttu isyyden tukemiseen. Kaukorannan tutkimus osoitti, että vankeusrangaistus on haaste isyydelle, ja se aiheuttaa iselle huolta perheen hajoamisesta sekä lapsista vieraantumisen. Tutkimuksessa todettiin myös, että isät kokevat jäävänsä yksin huolensa kanssa.

Onkin tärkeää, että isejä kuunnellaan ja heidän tarpeensa otetaan huomioon. Vaikka tutkimuksemme keskittyikin isien tuen tarpeeseen, isien ja lasten yhteydenpidon tukeminen on myös lapsen edun mukaista. Jokaisella lapsella on oikeus isään ja turvalliseen kiintymyssuhteeseen, joten yhteydenpidon ja turvallisen vuorovaikutussuhteen jatkumisen takaaminen ovat merkittäviä asioita.

Tutkimustuloksista ilmeni se, että isät kokevat usein pärjäävänsä itsenäisesti isyydessään sekä vankeuden aikana että sen jälkeen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei isejä tulisi auttaa ja tukea. Tukeminen tarkoittaakin tässä erityisesti yhteydenpidon ja tapaamisten mahdollistamista. Isätkin tiedostivat sen, että vankilasta käsin ei voi olla yhtä paljon yhteydessä lapsiin kuin siviilissä, mutta siitä huolimatta tapaamisia ja yhteydenpitoa olisi tuettava mahdollisuuksien mukaan.

Haastattelujen jälkeen ilmestyivät Rikosseuraamuslaitoksen uudet lapsi- ja perhetyön linjaukset (2013), joissa korostetaan erityisesti lapsen etua ja joiden mukaan jokaiseen vankilaan nimetään perhetyöntekijä. Perhetyöntekijöiden puuttuminen ja heidän tärkeytensä tulivat esille myös tutkimustuloksissa ja uudet linjaukset ovatkin tältä osalta todella merkittävä edistysaskel isien ja lasten hyvinvoinnin kannalta.

Tutkimustulosten mukaan, etenkin suljettujen vankiloiden perhetapaamiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Nykyisellään ne ovat useasti tiloissa, joita ei ole suunniteltu lapsille, eivätkä isät halunneet lapsiaan nykyisiin tiloihin. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksien (2013) mukaan tapaamistiloihinkin pitäisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota.

Tutkimuksen tärkein johtopäätös on se, että vankilassa olevat isät kokivat isyytensä vahvistuneen vankilassaolon aikana. Osalla tämä johtui vankilan päihteettömyydestä ja osalla siitä, että lapsesta eroon joutuminen oli avannut silmiä lapsen ja isän suhteen tärkeydestä. Vaikka isät eivät sitä välttä-

mättä tiedostaneetkaan, niin myös perhetyöntekijöiden kanssa keskustelu oli varmasti vahvistanut isyyttä.

10 POHDINTA

Lopuksi esittelemme pohdintojamme, joita on syntynyt opinnäytetyön eri vaiheissa. Kerromme myös työskentelymme onnistumisesta sekä vastaan tulleista haasteista ja jatkotutkimusaiheista, jotka nousivat sekä omista ajatuksistamme että isiltä itseltään.

Vankeus vaikuttaa aina sekä vankiin itseensä että hänen lapsiinsa ja puolisoonsa. Vapaudessa oleva vanhempi joutuu kasvattamaan lapset yksin ja pitämään perheen kasassa. (Sassi 2012, 10.) Tällöin vankilassa oleva isä voi kokea jäävänsä ulkopuolelle omasta perheestään. Yhteisöön kuuluminen onkin tärkeää perheelle ja vankilasta vapautuessaan isä ja lapsi joutuvat usein rakentamaan sosiaaliset suhteensa uudelleen. Tutkimusta tehdessä mietimme koetaanko yhteisöön eli perheeseen kuuluminen aina tärkeäksi vankilassa ja helpottaisiko sen tukeminen toimintaa arjessa. Vankilan perhetyössä olisikin korostettava isän ja lapsen sosiaalisia suhteita vankilan ulkopuolelle.

Mietimme myös vertaistuen merkitystä isille vankilassa. Haastatteluissakin nousi esille se, että isät kyselivät neuvoa toisiltaan. Mietimme, että hyvä toimintamuoto voisikin olla isille järjestettävä yhteinen toiminta. Tällöin jokainen isä näkisi sen, ettei ole yksin vastaavassa tilanteessa ja voisi keskustella toisten isien kanssa tilanteestaan.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä tietoisuutta työelämässä vankisien tuen tarpeesta ja siitä kuinka itsejä voitaisiin tukea vankilassa olon aikana ja sen jälkeen. Työssä ei ole ollut tarkoituksena ottaa huomioon laissa esitettyjä vaatimuksia tai rajoituksia vaan kuulla aidosti isien mielipiteitä, toiveita ja mahdollisia konkreettisia ratkaisuehdotuksia tuen tarpeeseen. Tutkimuksen lähtökohdat olivat hyvät, koska jokainen isä osallistui tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heidän kertomiaan asioita oli kuulemassa ulkopuoliset opiskelijat. Jokainen isä, joka ilmoittautui tutkimukseemme, osallistui siihen.

Opinnäytetyömme tutkimustuloksista ei käynyt ilmi konkreettinen tuen tarve, koska isät olivat suhteellisen tyytyväisiä itsenäiseen isyyteensä. Koimme tutkimuksen tekemisen teemahaastatteluilla antoisaksi ja haastattelujen nauhoittaminen helpotti haastattelujen tekemistä ja jälkepäin niiden auki kirjoittamista. Tutkimustulosten luotettavuus koettiin hyväksi. Haastatteluun osallistuneet isät halusivat itse saada äänensä kuuluviin työmme kautta.

Pohdimme myös opinnäytetyömme kattavuutta, koska otanta oli suhteellisen pieni. Koemme kuitenkin, että opinnäytetyö vastaa asettamaamme tutkimustehtävään. Haastattelutilanteet haastattelijoiden ja isien välillä olivat antoisia ja kävimme monta hyvää keskustelua isien kanssa. Koska isät eivät kokeneet tarvitsevansa tukea isyyteensä, tutkimustuloksissa ei ole konkreettisia esimerkkejä niin paljon kuin odotimme. Toisaalta koemme,

että tutkimuksen myötä tuomme esiin myös sen tärkeän seikan, että avovankiloissa vallitsee suhteellisen hyvä tilanne isien näkökulmasta, kun taas suljetuissa vankiloissa on vielä paljon kehitettävää perhetyön, isien ja lasten hyvinvoinnin näkökulmasta.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut välillä haasteellista. Osan teoriasta ja haastattelut teimme yhdessä, mutta osa teoriasta tehtiin niin, että toinen tutkijoista oli työharjoittelussa ulkomailla. Työn tekeminen eri maista käsin tuotti omat hankaluutensa, mutta opinnäytetyö kokonaisuutena on mielestämme hyvä ja onnistunut.

Opinnäytetyöprosessi oli meille molemmille opettavainen ja antoisa kokemus. Aihetta on aikaisemmin tutkittu todella vähän, joten teoritiedon kokoaminen oli haastavaa. Toisaalta tutkimuksen tekeminen tuntui todella merkittävälle juuri siksi, että aihetta on tutkittu niin vähän. Tällaisen tutkimuksen tekeminen ja vanki-isien haastatteleminen oli merkittävä osa ammatillista kasvuamme.

Opinnäytetyömme kautta pääsimme molemmat perehtymään aihealueeseen, joka oli molemmille vieras. Uudet ihmiset, jotka olivat kaikki erilaisista lähtökohdista, asetettiin samalle viivalle meidän kanssamme ja heille annettiin mahdollisuus kertoa näkemyksiään avoimesti, ilman mahdollisia ennakkokäsityksiä. Tutkimuksen aihe oli mielenkiintoinen ja tutkimuksen tekeminen vaikutti myös omaan ajatusmaailmaan. Työ herättikin kiinnostuksen työskennellä vanki-isien tai jo vapautuneiden vankien kanssa valmistumisen jälkeen.

Haastatteluissa tuli esille myös se, että huonoiten käyttäytyvien tai vaarallisimpien vankien käytös ja tarpeet määrittävät myös hyvin käyttäytyvien ja vaarattomampien vankien perhetapaamisia. Pohdimmekin onko esimerkiksi talousrikoksen tehnyt vanki yhtä vaarallinen kuin esimerkiksi henkirikoksen tehnyt vanki. On itsestään selvää, että vankiloissa on tietyt säännöt, joita noudatetaan, mutta mietimme olisiko mahdollista kohdella jokaista isää yksilöllisemmin ja tekojensa mukaan. Tämä voisikin olla yksi lisätutkimuksen aihe.

Opinnäytetyössämme ei kuultu vankilan sosiaali- tai perhetyöntekijöiden eikä Rikosseuraamusviraston työntekijöiden ajatuksia isien asemasta tai heidän näkemyksiään vanki-isien ja vapautuneiden isien tuen tarpeesta. Heitä haastatteleamalla saataisiin myös työntekijöiden äänet kuuluviin ja se voisi olla hyvä ja erilainen lähestymistapa tutkia isien tuen tarvetta. Työntekijöiden näkökanta auttaisi vankiloiden perhetyön sekä isien tukemisen kehittämisessä, koska heillä on paljon kokemusta isien kanssa työskentelystä. Myös tutkimuksen asettelu olisi näin aivan toinen.

Tutkimuksen tekeminen osoittikin sen, että sosiaalialalla asiakkaan kuuleminen on tärkeää, eikä työntekijä voi olettaa tietävänsä asiakkaan tarpeita, kuulematta tätä ensin. Kokemuksen myötä saadaankin kattavaa tietoa kunkin kohderyhmän omista tarpeista ja näin ollen on tärkeää kuunnella asiakasta itseään.

LÄHTEET

Ajatuksia isyydestä. N.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 6.11.2012
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/isyys/

Andrews D. A. & Bonta J. 2010. Rehabilitating criminal justice policy and practice. American Psychological Association. Viitattu 8.4.2013.
<http://pretrial.org/SupervisingDefendantsDocuments/Andrews-Bonta%20%282010%29%20Rehabilitating%20Criminal%20Justice%20Policy%20PPP%20and%20Law.pdf>

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. Viitattu 22.5.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Autere, H. 2010. ”Arki”. Luentosarja. Hämeenlinna. 6.9.2010. Hämeen ammattikorkeakoulu. Luentosarja ja jaettu moniste.

Bonta, J. 2003. Rikoksentekijöiden kuntouttaminen - tutkimuksesta käytäntöön. Fil. tri James Bonta. Teoksessa What Works. Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vankeinhoidon koulutuskeskus. Toimittanut Järvenpää R. & Kempas M.

Enroos, R. 2008. Vankila lapsuudessa – lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008. Viitattu 5.11.2012.
www rikosseuraamus.fi/uploads/ovm897zt.pdf

Hannula, A. 2000. Tiedostaminen ja muutos Paolo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi sorrettujen pedagogiassa. Helsingin yliopiston verkkojulkaisut. Viitattu 20.5.2013.
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/hannula/tiedosta.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy.

Hughes, D. 2006. Tie traumasta selviytymiseen – Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-Kustannus.

Huhtimo, P. & Sassi, T. 2006. ”Kun perhe lusii” Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/2006. Viitattu 5.2.2013.
www.krits.fi/DOKUMENTS/Kun_perhe_lusii.pdf

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Isyys. 2012. Väestöliitto. Viitattu 6.11.2012
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/isyys/

Karsikas, V. 2005. Organisaatio. Rikosseuraamusvirasto. Selvinpäinolos-
ta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Viitattu
19.3.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ppel.pdf>

Kaukoranta, N. 2009. ”Se on niin mieletön lahja” - vankeusrangaistusta
suorittavien vankien kokemuksia isyydestä. Viitattu 17.5.2013
http://www.krits.fi/document.php/1/142/se_on_niin_mieletn_lahja/611e3d55ba01835fdf84e3b4e795c381

Koevapauden toimintavelvoite. N.d. Portti vapauteen. Viitattu 16.4.2013.
http://www.porttivapauteen.fi/ammattilaiset/palvelutarjotin/palvelutarjotin_helsinki/rikosseuraamus

Kurki, L. 2010. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Teoksessa
Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. Muurien sisällä. Sosio-
kulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopai-
no Oy – JuvenesPrint, 133–212.

Kurki, L & Nivala, E. 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Tampe-
re: Tampereen yliopisto paino Oy– Juvenes Print.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.
Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Viitattu
23.4.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki rangaistusten täytäntöönpanosta 19.12.1889/39A. Viitattu 16.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1889/18890039087>

Lapsen oikeus tavata vankilassa olevaa vanhempansa. N.d. Portti vapau-
teen. Viitattu 22.4.2013.
[http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/laheinen/1._yhteydenpi-
to_vangittuun/1.3_lapsen_oikeus_tavata_vankilassa_olevaa_vanhempansa](http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/laheinen/1._yhteydenpidon_vangittuun/1.3_lapsen_oikeus_tavata_vankilassa_olevaa_vanhempansa)

Muu sosiaalinen kuntoutus. N.d. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu
16.4.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/5030.htm>

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina
sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy

Neiramo, I. 2002. Vankeinhoidon etiikka. Teoksessa Salminen , M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskus, 34–48.

Rantanen T. 2009. Kuntoutus, vaikuttaminen ja “sosiaalinen.” Teoksessa Kuntoutus, vaikuttaminen ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Viitattu 6.4.2013. <http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/a/a66.pdf>

Raunio K. 2006. Syrjäytyminen Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry Helsinki 2006.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 7-15.

Reijonen, M. Perhetyö. Sosiaaliportti. 2012. Viitattu 14.2.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/#otsikko1>

Rikosseuraamuslaitos n.d. Ehdonalainen vapaus. Viitattu 10.3.2013 <http://www.rikosseuraamus.fi/15138.htm>

Rikosseuraamuslaitos n.d. Kuntouttava toiminta – Päihdetyö. Viitattu 16.4.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/4829.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2013. Lapsi- ja perhetyölinjaukset. Viitattu 17.5.2013. http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/kwlaw_1.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Viitattu 20.5.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/o8dfs9bj.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2001. Rikosseuraamusalan strategia 2011-2012. Viitattu 16.4.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ezg5sofwogs0.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. N.d. Sakko. Viitattu 14.5.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/17334.htm>

Rikosseuraamuslaitos. N.d. Vankeus. Viitattu 14.5.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/53819.htm>

Rikosseuraamuslaitos. N.d. Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen. Viitattu 14.5.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/15127.htm>

Rikosseuraamuslaitos. N.d. Vankeusrangaistuksen aloitus. Viitattu 14.5.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/15117.htm>

Rikosseuraamuslaitos. N.d. Vapautuminen. Viitattu 14.5.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/15121.htm>

Rikosseuraamuslaitos n.d. Yhdyskuntapalvelu. Viitattu 10.3.2013
<http://www.rikosseuraamus.fi/15139.htm>

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Bookwell Oy.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sassi, T. 2011. Ehjä perhe. Vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojekti 2007–2011. Loppuraportti. Viitattu 14.5.2013.
www.krit.fi/document.php/1/126/ehj_perhe_loppuraportti/6ea7b98359188d464ce5d29be81e1afd

Sassi, T. (toim.) 2012. Ehjä perhe – Opas vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan ohjaajille. Kriminaalihuollon tukisäätiö: Oppaita 1/ 2012.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä lapsen kanssa. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Latvia: Livonia Print.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: Otavan Kirjapaino Oy, 17–42.

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 16.4.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

HAASTATTELUTIEDOTE

Hei isät!

Etsimme vapaaehtoisia haastatteluun!

Teemme opinnäytetyötä Hamk:ssa ja haluaisimme kuulla teidän näkemyksiänne isänä olemisesta vankeuden aikana.

Jos haluatte jakaa kokemuksianne, ottakaa asia puheeksi Erja Pietilän tai Mia-Riikka Tynin kanssa!

Terveisin Terhi ja Anne-Mari

MARKKINOINTIKIRJE

Hei isät!

Olemme Hämeen ammattikorkeakoulusta kolmannen vuoden sosiaalialan opiskelijoita. Suuntautumisenamme on Sosiaalipedagoginen kasvatusta, lapset, nuoret sekä perheet. Valmistumme syyskuussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötämme aiheena ”Isänä vankilassa”. Tutkimuksesamme haluamme pohtia isyyttä vankilassa olon aikana sekä vapautumisen aikana. Ja haluaisimmekin kuulla teitä liittyen omaan isyyteenne.

Haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluina ja kysymysten aiheina ovat isyys, isyyden vahvistaminen sekä tuen tarve isyyteen. Näiden aiheiden pohjalta haluamme selvittää millaista tukea saatte vankeusrangaistuksen ja vapautumisen aikana omaan vanhemmuuteen sekä millaista tukea kaipaisitte. Haastattelut ovat luottamuksellisia eikä haastatteluiden tuloksista voi tunnistaa vastaajaa. Haastattelemme halukkaita kerran ja haastattelu kestää 30-45 minuuttia. Haastattelut järjestetään nopealla aikataululla viikoilla kahdeksan ja yhdeksän. Tarkempi aikataulu selviää viikolla seitsemän.

Valmis opinnäytetyö toimitetaan Rikosseuraamuslaitokselle, Vanajan vankilalle sekä yhdyskuntaseuraamustoimistolle. Mikäli haluatte, toimitamme teille haastatteluiden tulosten yhteenvedon.

Toivomme, että olette innokkaita ja ennakkoluulottomia osallistumaan tutkimukseemme!

Ystävällisin terveisin,
Terhi & Anne-Mari

HAASTATTELUKYSYMYKSET VANKI-ISÄLLE

Tutkimuskysymykset:

- Miten isyys on vahvistunut vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen?
- Millaista tukea isät kaipaavat vanhemmuuteensa vankeudessa olon aikana ja sen jälkeen?

Teemahaastattelu vanki-isälle

TEEMAT:

Isyyden kuvaaminen

Isyyden vahvistuminen vankilassa / vapautumisen jälkeen

Tuen tarve vankilassa / vapautumisen jälkeen

1. Kerro lapsestasi ja suhteestasi häneen/heihin?
2. Oletko ennen vankeutta ollut lähi- vai etäisä?
3. Onko lapsesi alle kouluikäinen, alakouluikäinen, yläkouluikäinen, täysi-ikäinen?
4. Tuetaanko vankilassa yhteydenpitoa lapseen? Miten?
5. Kuinka usein tapaatte? Missä tapaatte? Millaista tukea kaipaavat/saat tapaamisiin?
6. Millainen on hyvä isä? Voiko vankilassa olla hyvä isä?
7. Millainen on suhteesi ollut omaan isääsi?
8. Millaista tukea olet saanut isyyteen vankilassa?
9. Millaista tukea toivoisit saavasi vankilassa?
10. Miten koet, että isyyttäsi voitaisiin tukea vapautumisen aikaan/jälkeen?
11. Tietääkö lapsi tuomiosi syistä?
12. Miten suhde lapseen on muuttunut?

Mikä on parasta isyydessä? Mikä tekee sinusta isän? Miltä tuntuu kun leikit lapsesi kanssa? Mitä teet lapsen kanssa kun tapaatte?

HAASTATTELUKYSYMYKSET ISÄLLE

Tutkimuskysymykset:

- Miten isyys on vahvistunut vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen?
- Millaista tukea isät kaipaavat vanhemmuuteensa vankeudessa olon aikana ja sen jälkeen?

Teemahaastattelu isälle

TEEMAT:

Isyyden kuvaaminen

Isyyden vahvistuminen vankilassa / vapautumisen jälkeen

Tuen tarve vankilassa / vapautumisen jälkeen

1. Kerro lapsestasi ja suhteestasi häneen/heihiin?
2. Oletko lähi- vai etäisä?
3. Onko lapsesi alle kouluikäinen, alakouluikäinen, yläkouluikäinen, täysi-ikäinen?
4. Tuettiinko vankilassa yhteydenpitoa lapseen? Miten?
5. Kuinka usein tapaatte? Missä tapaatte? Millaista tukea kaipaavat/ saat tapaamisiin?
6. Millainen on hyvä isä? Voiko vankilassa olla hyvä isä?
7. Millainen on suhteesi ollut omaan isääsi?
8. Millaista tukea olet saanut isyyteen vankilassa?
9. Millaista tukea toivoisit saavasi vankilassa?
10. Miten koet, että isyyttäsi voitaisiin tukea vapautumisen aikaan/jälkeen?
11. Tietääkö lapsi tuomiosi syistä?
12. Miten suhde lapseen on muuttunut?

Mikä on parasta isyydessä? Mikä tekee sinusta isän? Miltä tuntuu kun leikit lapsesi kanssa? Mitä teet lapsen kanssa kun tapaatte?

HAASTATTELUN SUOSTUMUSLOMAKE

Tällä lomakkeella osoitan suostumukseni haastatteluun ja annan luvan haastatteluaineiston käyttöön opinnäytetyötä varten.

Haastattelut ovat salassa pidettäviä ja vain opinnäytetyötä varten, eikä vastauksista voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Haastatteluiden aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Haastattelijat:

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Allekirjoitus _____